

Het Meppeler Kerkengesprek

Toekomstperspectief religieus erfgoed
Meppel

Het Meppeler Kerkengesprek - Toekomstperspectief religieus erfgoed Meppel – is de weergave van de gesprekken die zijn gevoerd over behoud van religieus erfgoed. De gemeente Meppel is daarvoor vanuit haar faciliterende rol in gesprek gegaan met de verschillende geloofsgemeenschappen, zowel afzonderlijk als samen, om alle geloofsgebouwen in samenhang te bezien. De belangen werden daarbij gehoord en informatie over het multifunctioneel inzetten en verduurzamen van de gebouwen werd gedeeld. De inhoud van dit document is afgestemd met de deelnemende geloofsgemeenschappen.

Geschreven door	Mireille Dosker, Het Oversticht Sharan Bekker, Het Oversticht
In opdracht van	De gemeente Meppel
Datum	7 november 2023

Het Oversticht

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Hoofdstuk 1: Gesprekken en factsheets	**5**
Introductie	5
Gestelde vragen aan geloofsgemeenschappen	5
Gesprekspartners, data en locaties	6
Hoofdstuk 2: Analyse	**8**
Introductie	8
Samenvatting vraagstukken naar een duurzaam toekomstperspectief	8
Kansen en bedreigingen op het gebied van cultuurhistorie	10
Ruimtelijke kwaliteit	12
Samenwerking burgerlijke gemeente en geloofsgemeenschappen	12
Hoofdstuk 3: Werkplaats	**13**
Introductie	13
Werkplaats	13
Samenvatting van de presentaties	15
Hoofdstuk 4: conclusies en aanbevelingen voor vervolg	**21**
Conclusies	21
Voorstellen voor procesafspraken	21
Bijlagen	**24**
Factsheets	25

Inleiding

Veel geloofsgemeenschappen in Nederland kampen met vragen over de toekomstbestendigheid van het geloofsgebouw. Dat kan komen door een teruglopend aantal geloofsgenoten, maar bijvoorbeeld ook door hoge gebruikslasten in verband met hedendaagse eisen aan comfort en oplopende energiekosten. In sommige gevallen is men al aan het nadenken hoe te anticiperen op de veranderende omstandigheden of heeft men dat al gedaan.

Wegens de strikte scheiding van kerk en Staat sinds 1848, hebben veel (burgerlijke) gemeenten zich sindsdien op gepaste afstand willen houden van de geloofsgemeenschappen en vice versa. Nu er echter geloofsgebouwen zijn die leeg komen te staan of juist uit hun jas groeien, wordt duidelijk welke impact zulke ontwikkelingen ook hebben op de (burgerlijke) gemeente, onder andere wat betreft erfgoed, ruimtelijke kwaliteit, sociaal-maatschappelijke structuren en leefbaarheid.

Het Rijk heeft vanuit het programma Toekomst Religieus Erfgoed geld beschikbaar gesteld voor (burgerlijke) gemeenten om een integrale kerkenvisie op te stellen. De kerkenvisie is vrij van vorm, maar heeft tot doel een bijdrage te leveren aan het ontwikkelen van een duurzaam toekomstperspectief voor de geloofsgebouwen. Ook de gemeente Meppel heeft zo'n decentrale uitkering van het Rijk ontvangen en wil graag faciliterend zijn aan de geloofsgemeenschappen in (toekomstige) opgaven wat betreft geloofsgebouwen.

In Meppel (en op veel andere plaatsen) zijn enerzijds geloofsgemeenschappen te onderscheiden die een gebedshuis in eigendom hebben of huren, en anderzijds geloofsgemeenschappen die samenkomen in een gebouw dat niet als zodanig is gebouwd. De vragen met betrekking tot de toekomstbestendigheid, hangen vooral samen met die gebouwen die gebouwd zijn als gebedshuis, omdat deze vaak lastiger a) warm te krijgen zijn, b) multifunctioneel in te zetten zijn of c) opnieuw te bestemmen zijn. Bij veranderingen kunnen cultuurhistorische waarden in het geding zijn.

In Meppel gaat het om de volgende gebedshuizen:
- Oude Kerk, Groenmarkt 4 (PGM)
- Grote Kerk, Hoofdstraat 52 (PGM)
- Gebedshuis Vrije Evangelische Gemeente, Julianastraat 32 (VEG)
- Christelijke Gereformeerde Kerk, Vledderstraat 7 (CGK)
- Kruiskerk, Thorbeckelaan 73 (GKV)
- Gebedshuis Apostolisch Genootschap, Witte de Withstraat 2 (AG)
- Gereformeerde Kerk Nijeveen, Dorpsstraat 7 (GK)
- Hervormde Kerk Nijeveen, Dorpsstraat 58 (HK)
- Hervormde Kerk Kolderveen, Kolderveen 47 (HK)
- Sint Stephanuskerk, Comm. De Vos van Steenwijklaan 30 (RK)
- Kerk, Havenstraat 13 (Leger des Heils)
- Kerk Vledderstraat 20 (DoRe-gemeenschap en Oecumenische wijkgemeente)

Daarnaast zijn er actieve geloofsgemeenschappen in Meppel die niet samenkomen in een gebouw dat is gebouwd als gebedshuis. Het gaat over:
- Jehovah's Getuigen (Jufferenpad 1)
- Vergadering van Gelovigen en Zevende Dag Adventisten (Nova Zemblastraat 4)
- Islamitische gemeenschap (Groen van Prinstererstraat 13)
- Baptistengemeente (op dit moment: CSG Dingstede, Het Behouden Huis, De Kameel en Het Achterhuis)
- Christengemeenschap Meppel (Catharinastraat 44)

Op 28 maart 2022 heeft een aftrap van de kerkenvisie plaatsgevonden met de (burgerlijke) gemeente Meppel. Hierin heeft de gemeente de voorkeur uitgesproken om in plaats van een plenaire aftrap met de geloofsgemeenschappen, direct over te gaan tot individuele gesprekken met de geloofsgemeenschappen, waarbij de bedoeling van de kerkenvisie ter plekke wordt toegelicht. Het Oversticht heeft deze wens ter harte genomen en heeft met iedere geloofsgemeenschap afzonderlijk een gesprek gehouden. In dat gesprek is de bedoeling van de kerkenvisie toegelicht en zijn de toekomstperspectieven gedeeld vanuit de geloofsgemeenschappen. De verwerking van de gesprekken tot factsheets zijn terug te vinden in hoofdstuk 1, een analyse van de kansen en bedreigingen in hoofdstuk 2 en de uitgewisselde informatie in de werkplaatsen in hoofdstuk 3. Tot slot conclusies en aanbevelingen voor vervolg in hoofdstuk 4.

Hoofdstuk 1: Gesprekken en factsheets

Introductie

Het Oversticht heeft iedere geloofsgemeenschap in Meppel afzonderlijk uitgenodigd voor een gesprek. In dat gesprek hebben we de kerkenvisie toegelicht en de gebouwen en gronden, het huidig gebruik, het toekomstperspectief, de sociale structuren, de perceptie van de betreffende geloofsgemeenschap op de cultuurhistorie en ruimtelijke kwaliteit en de kansen en bedreigingen besproken. De gesprekken zijn vertaald naar factsheets. De factsheets zijn daarmee vooral een weergave van hoe de geloofsgemeenschap naar zichzelf kijkt.
Rechtsonderaan iedere factsheet zijn twee kopjes toegevoegd, namelijk: 'ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarde' en 'kansen vanuit Het Oversticht gezien'. Hier zijn de factsheets aangevuld met een zienswijze vanuit Het Oversticht.

Er zijn geen facstheets opgemaakt van:
- Leger des Heils (Havenstraat 13)
- Islamitische gemeenschap (Groen van Prinstererstraat 13)
- Christengemeenschap Meppel (Catharinastraat 44)
- Vergadering van Gelovigen en Zevende-dags Adventisten (Nova Zemblastraat 4)

Met drie van de bovenste gemeenschappen hebben wij ondanks verschillende pogingen geen contact kunnen leggen. Met de Vergadering van Gelovigen hebben wij wel telefonisch contact gehad. Zij zijn een kleine gemeenschap (15 personen), die samenkomen in een eigen gebouw dat niet is gebouwd als gebedshuis. De Zevende-dags Adventisten nemen het gebouw mogelijk over.

Gestelde vragen aan geloofsgemeenschappen

1. Hoe wordt het geloofsgebouw op het moment gebruikt? Welke dagen open/toegankelijk? Waarvoor? Zijn er ook incidentele activiteiten? Wordt het gehele gebouw gebruikt, of enkele delen?
2. Hoeveel gelovigen zijn verbonden aan het gebouw? Hoeveel daarvan zijn actief? Welke sociale structuren, actieve vrijwilligersgroepen en samenwerkingsverbanden zijn actief in en vanuit het geloofsgebouw?
3. Welke gebouwen en gronden horen bij het geloofsgebouw? Hoe worden omliggende gebouwen en gronden gebruikt (inclusief parkeervoorzieningen)?
4. Welke ruimtelijke waarden vertegenwoordigt het geloofsgebouw volgens u? Staat het gebouw op een bijzondere plek? Welke ruimtelijke en cultuurhistorische verbanden zijn belangrijk? Zijn er plekken die erg worden gewaardeerd door omwonenden? Zijn er plekken die wel wat vergroening of een andere ontwikkeling kunnen gebruiken?
5. Zijn er problemen, bedreigingen, kansen? Bijvoorbeeld een teveel of juist tekort aan ruimte. Wat zijn effecten daarvan op de langere termijn? Geeft het onderhoud en/of beheer financiële zorgen en op welke termijn?
6. Zijn er plannen, wensen en restricties aangaande het toekomstig gebruik van het geloofsgebouw (bijvoorbeeld waar het gaat om multifunctioneel gebruik of herbestemming)?
7. Hebben jullie initiatieven of vraagstukken op het gebied van verduurzaming en klimaatadaptatie?
8. Hoe is jullie geloofsgebouw te verbinden aan maatschappelijke en ruimtelijke opgaven van de (burgerlijke) gemeente (bijvoorbeeld op het gebied van energie, klimaat, vergroening, leefbaarheid, sociale vragen, bepaalde functies)? Voor welke netwerken kan jullie geloofsgebouw inclusief het sociale netwerk eromheen een belangrijke rol spelen (netwerk van vrijetijdseconomie, maatschappelijke doelen, wijkcentra, bibliotheken, cultuur, natuur, energie, wonen, zorg)?
9. Welke ondersteuning van de (burgerlijke) gemeente zou wenselijk zijn?
10. Zouden jullie het op prijs stellen als inwoners van Meppel meedenken over de toekomst van jullie geloofsgebouw?

Gesprekspartners, data en locaties

Locatie	**Hervormd Nijeveen, Dorpsstraat 58, Nijeveen**
Deelnemers	Jan van der Woerdt (vz kerkeraad) en Gea Veeloo (scriba)
Datum	28 juni, 10.00u – 11.30u

Locatie	**Kruiskerk, Thorbeckelaan 73, Meppel**
Deelnemers	Koos Tamminga (voorganger) en Henk Bergsma (koster)
Datum	28 juni, 12.00u – 13.30u

Locatie	**Gereformeerd Nijeveen, Dorpsstraat 7, Nijeveen**
Deelnemers	Klaas Neutel (vz kerkeraad), Anje Lalkens (scriba)
Datum	28 juni, 14.00u – 15.30u

Locatie	**Protestantse Gemeente Meppel, Groenmarktstraat 2, Meppel**
Deelnemers	Giny Torenbos (secretaris) en Gerrit Aartsen (penningmeester)
Datum	29 juni, 15.00u – 16.30u

Locatie	**Apostolisch Genootschap, Witte de Withstraat 2, Meppel**
Deelnemers	Peter Klaassen (geestelijk werker)
Datum	29 juni, 17.00u – 18.30u

Locatie	**Christelijk Gereformeerde Kerk Meppel, Vledderstraat 7, Meppel**
Deelnemers	Tijmen Koning (vz kerkenraad) en Gert van Tuim (commissie beheer)
Datum	29 juni, 19.00u – 20.30u

Locatie	**Hervormde Gemeente Kolderveen, Kolderveen 47, Kolderveen**
Deelnemers	Jacob Bakker (kerkrentmeester) en Cor Hoorn (kerkrentmeester, voorzitter)
Datum	7 juli 14.00u – 15.30u

Locatie	**Vrije Evangelische Gemeente, Julianastraat 32, Meppel**
Deelnemers	Henk van Dam (voorganger)
Datum	7 juli 16.00u – 17.30u

Locatie	**Digitaal, betreffende de Stephanuskerk**
Deelnemers	Marloes Vennix (vz locatieraad) en Taco Overvliet (R.K. parochie Heilige Drie-eenheid, gebouwen/begraafplaats)
Datum	12 juli 14.30u – 16.00u

Locatie	**Telefonisch en schriftelijk, Baptistengemeente**
Deelnemers	Johan Otten (voorganger)
Datum	4 november 2022, 5 januari 2023

Locatie	**Telefonisch en schriftelijk, DoRe gemeente**
Deelnemers	B. H. Snijders – Jensen
Datum	9 oktober 2022

Hoofdstuk 2: Analyse

Introductie

Na afloop van de gesprekken heeft Het Oversticht de opgehaalde informatie naast elkaar gelegd. Wat zijn de voorliggende vragen om tot een duurzaam toekomstperspectief te komen? En zien we nog aanvullende kansen en bedreigingen bijvoorbeeld op het gebied van cultuurhistorie, ruimtelijke kwaliteit?

Vragen naar een duurzaam toekomstperspectief

Leegstand Grote Kerk

De Protestantse Gemeente Meppel heeft twee gebouwen in eigendom: de Grote Kerk en de voormalige Oude Kerk, en huurde daarnaast nog een gebouw. Van het gebouw dat gehuurd werd is de huur opgezegd. In de voormalige Oude Kerk, die nu De Samenstroom heet, is 2 miljoen euro geïnvesteerd om het gebouw volledig te vernieuwen en verduurzamen, zodat de geloofsgemeenschap daar samen kan komen; nu en in de toekomst. De Grote Kerk is daarmee overbodig geworden en is per 15 oktober 2022 gesloten. De Protestantse Gemeente Meppel wil dit gebouw afstoten. Een onderzoeksbureau heeft de opdracht gekregen om mogelijkheden voor een nieuwe toekomst van de Grote Kerk te onderzoeken. De toren van de Grote Kerk is sinds de Napoleontische tijd in eigendom van de (burgerlijke) gemeente Meppel.

De Protestantse Gemeente Meppel ziet het liefst een nieuwe religieuze of cultureel-maatschappelijke functie voor het gebouw. Als dat niet lukt, dan wordt ook gekeken naar commerciële verkoop. Uit het onderzoek is gebleken dat de bibliotheek wel interesse heeft om zich in de kerk te vestigen, maar dat de bibliotheek de exploitatie niet alleen kan en wil dragen (onhaalbaar). Daarom wordt er nog druk gezocht hoe de exploitatie wel rond kan komen. Gedachten zijn bijvoorbeeld: medegebruik door andere geloofsgemeenschappen, dé huiskamer van Meppel: koffie- en theeplek etc.

De Baptistengemeente Meppel heeft geconcludeerd dat de Grote Kerk voor hen op dit moment te klein is en te weinig nevenruimten kan bieden. Naast de exploitatie zijn er vragen over dat wat wel en wat niet aangepast mag worden vanwege de monumentale waarden en wat de beste wijzen zijn om te denken aan isolatie, een nieuw verwarmingssysteem e.d.

Uit de gesprekken met de andere geloofsgemeenschappen bleek dat bijna iedereen uit zichzelf het vraagstuk rondom de Grote Kerk aanhaalde en dat allen zich betrokken en verantwoordelijk voelden om de kerk voor de stad te bewaren. Er werden onderling zelfs gedachtes uitgesproken om met zijn allen in de Grote Kerk te gaan kerken, maar dit leverde teveel logistieke en emotionele vraagstukken op.

Fusie Kolderveen en Nijeveen leidt wellicht ook tot veranderingen kerkgebouwen

Hervormd Nijeveen, Gereformeerd Nijeveen en Hervormd Kolderveen fuseren op 1 januari 2026. Een fusie die helpt om de geloofsbijeenkomst en betaalbaarheid daarvan te garanderen. Met de fusie worden kosten verlaagd, doordat zij bijvoorbeeld gezamenlijk één predikant aan kunnen stellen. De gemeenschappen zullen in de toekomst wellicht ook onderzoeken of het verstandig is om van 3 gebouwen, naar 2 of 1 gebouw te gaan.

Uit de gesprekken met de drie gemeenschappen blijkt dat zij nog niet allemaal hetzelfde denken over de toekomstige plek(ken) van samenkomst. Voor sommigen ligt het voor de hand om in de toekomst samen te komen in de Gereformeerde Kerk van Nijeveen, omdat deze wat betreft ruimte en functionaliteit momenteel het meest geschikt zou zijn, anderen zoeken naar de mogelijkheid om de andere kerkgebouwen te behouden en geschikt te maken voor de toekomst. Voor zowel Hervormd Kolderveen als Hervormd Nijeveen zijn niet alleen de kerkgebouwen, maar ook de begraafplaatsen van bijzondere betekenis. Het zou wenselijk zijn als de (burgerlijke) gemeente mee kan denken hoe (de grafrechten op) de begraafplaatsen behouden kunnen blijven.

Multifunctioneel gebruik van kerkgebouwen
Veel geloofsgemeenschappen zouden het gebouw graag inzetten voor medegebruik of nevenfuncties, dit om een bijdrage te leveren aan de exploitatie van het gebouw, maar vaak ook om dienstbaar te kunnen zijn aan de samenleving.

- De Oude Kerk/De Samenstroom is met zijn vernieuwing klaargestoomd voor medegebruik en nevenfuncties.
- Het Apostolisch Genootschap staat open voor medegebruik of neven-/buurtfuncties zoals de muziekschool.
- De Christelijk Gereformeerde Kerk staat open voor medegebruik of nevenfuncties in het algemeen (ook commercieel, bijvoorbeeld fysiotherapie)
- De Vrije Evangelische Gemeente staat open voor verhuur en wil dienstbaar zijn aan de samenleving.
- De Stephanuskerk staat open voor medegebruik en passende nevenfuncties (verenigingen) en wil graag iets betekenen voor de medemens.
- De Kruiskerk wil graag iets betekenen voor de medemens en de wijk.
- De DoRe-gemeente staat open voor medegebruik of verhuur van het gebouw.

Religieuze samenkomstruimte gezocht
De Baptistengemeente heeft op dit moment geen eigen gebouwen of gronden in bezit. Zij huurt diverse gebouwen voor de kerkdienst en verschillende activiteiten. De verhuurder van de locatie waar op het moment de kerkdienst georganiseerd wordt (CSG Dingstede), gaat waarschijnlijk naar een nieuwe locatie, waar geen plek meer is voor de kerkdienst. De Baptistengemeenschap zoekt daarom naar een nieuwe (eigen) ruimte, het liefst voor de dienst en activiteiten.

Verduurzaming onderhoud van het groen in de directe omgeving van het geloofsgebouw
De Hervormde Gemeente Kolderveen gaf mee dat ze het onderhoud aan begraafplaats en terrein om en naar de kerk verder willen verduurzamen. De hulp van de burgerlijke gemeente kunnen ze daarbij goed gebruiken. Als voorbeeld: “het gras dat in de oprijlaan en schelpenpaden groeit, wordt nu nog chemisch bestreden. Wij hebben zelf niet het materiaal om onkruid weg te borstelen of af te branden.”
Ook de samenwerking tussen de Kruiskerk en (burgerlijke) gemeente kan verbeterd worden als het gaat om groenonderhoud rondom de kerk. Onlangs heeft een buurtcoalitie het groen ingezaaid met wilde bloemen om de biodiversiteit te vergroten, maar vervolgens is het groen door de burgerlijke gemeente gemaaid, waardoor het werk teniet is gedaan.
Tevens gaf de Christelijk Gereformeerde Kerk aan dat de boom voor de deur eens is gesnoeid door de burgerlijke gemeente, en zij zich hier erg mee geholpen voelde.

Verduurzaming van het geloofsgebouw
Veel geloofsgemeenschappen zijn op zoek hoe zij het gebouw betaalbaar kunnen verwarmen en onderzoeken daarmee zowel laagdrempelige (reversibele) ingrepen die kosten efficiënt zijn, alsmede structurele, omvangrijker verduurzamingsmogelijkheden. Informatie, advisering of subsidiering op dit gebied wordt daarmee als zeer wenselijk gezien door de geloofsgemeenschappen.

Cultuurhistorie religieus erfgoed Meppel inclusief kansen en bedreigingen

Het religieus erfgoed in de gemeente Meppel is veelkleurig en heeft een indrukwekkende geschiedenis. Het is gebouwd door en voor verschillende geloofsgemeenschappen (die in sommige gevallen elkaar het stokje overdroegen) en is nauw verweven met de ruimtelijke ontwikkeling van de (burgerlijke) gemeente. Hieronder eerst heel compact iets over de collectie van het religieuze erfgoed in Meppel.

Al in de veertiende, respectievelijk vijftiende eeuw kwamen, na toestemming van de bisschop van Utrecht, drie kerken in Kolderveen, Meppel, en Nijeveen tot stand. Deze drie – inmiddels zeer oude – kerken zijn bijzonder goed bewaard gebleven, weliswaar met in de loop van de tijd enkele verbouwingen. De Grote of Mariakerk in Meppel bijvoorbeeld kreeg in het begin van de 16de eeuw een nieuwe noordbeuk en aan het eind van de 18de eeuw een nieuwe oostgevel. De kerk in Nijeveen kreeg in de 17de eeuw bakstenen zijmuren, die vervolgens in de 19de eeuw werden opgehoogd, maar bij de restauratie in de jaren '70 van de 20ste eeuw is het gewelf er weer teruggebracht naar de situatie van voor de 19de eeuwse verbouwing. Opvallend overigens is dat de 14de eeuwse toren van de kerk van Kolderveen er eerder stond dan de kerk, dus nog vóórdat de bisschop toestemming had gegeven.
Deze drie kerken werden welbewust gebouwd op strategische plekken in het natuurlijke landschap. De Grote Kerk van Meppel bouwde men bijvoorbeeld dichtbij de plek waar de waterlopen Reest, Wold Aa en Havelter Aa uitwaterden in de Sethe (nu Meppeler Diep). De kerk van Kolderveen is gebouwd op een natuurlijke verhoging van zand midden in een laagveengebied. Het door de mens gemaakte landschap van Kolderveen en Nijeveen is nog altijd goed herkenbaar als typische strokenverkaveling van de ontginning van het randveen vanuit lintdorpen. Vaak bouwde men eerst de kerk (met het koor gericht op het oosten) en plaatste men vervolgens de boerderijen in het lint langs de afwatering.
Eind 16de eeuw zijn deze drie kerken overgegaan op de zogenaamde Nederduits Gereformeerde Kerk (vanaf 1816 de Nederlandse Hervormde Kerk en vanaf 2004 de Protestantse Kerk in Nederland). Formeel bleef deze religie tot 1798 van overheidswege de enige toegestane. Rooms-katholieken, Doopsgezinden, Joden, afscheidingsgroeperingen van de hoofdkerk: allen moesten hun toevlucht zoeken in schuilkerken of iets wat als zodanig kon functioneren.

Tijdens de Franse overheersing na 1798 is godsdienstvrijheid voor het eerst in de wet geregeld. Daarbij is ook het eigendomsrecht van kerkgebouwen herzien (met de intentie om de gebouwen voor een deel terug te geven aan de Rooms-Katholieke Kerk, maar per gemeente werd bezien welk geloof de meeste aanhang genoot). Tegelijk werden alle op dat moment bestaande kerktorens overgedragen aan de burgerlijke overheid, zodat ze een dubbelfunctie als militaire uitkijkpost konden vervullen. Er volgden nog meer wettelijke bepalingen en vanaf 1848 waren kerk en staat echt formeel gescheiden van elkaar.
Na deze herwonnen godsdienstvrijheid bouwde men in Nijeveen al in 1832 een kerkje voor degenen die later zouden gaan heten de Afgescheidenen van 1834. Dit kerkje is in 1972 op dezelfde plek vervangen door het huidige gebouw.
Ook in Meppel bouwde men een kerk voor de Afgescheidenen van 1834. De huidige Samenstroom (voormalige namen: Gereformeerde kerk, Oude Kerk), in 1897 gebouwd naar ontwerp van Roelof Kuipers, is in feite de vervanger van het eerste kerkgebouw (zij het op een andere plek), en is gebouwd nadat de Afgescheidenen van 1834 inmiddels samen waren gegaan met de Dolerenden van 1886.
Uiteraard bood de herwonnen godsdienstvrijheid ook voor de Rooms-katholieken de mogelijkheid om weer openlijk het geloof te belijden. In 1866 werd een nieuw Rooms-katholiek kerkgebouw met pastorie aan het Zuideinde in gebruik genomen. Het was een éénbeukige neogotische kerk naar ontwerp van architect H. Wennekes, maar de geloofsgemeenschap groeide de eeuw erna zó sterk dat op 3 oktober 1961 al een nieuw gebouw (inmiddels gesloopt) op de hoek van de Grote Oever en de Kinkhorststraat, ontworpen door architect P. Starmans uit Utrecht, werd ingewijd door de eerste bisschop van het in 1956 heropgerichte bisdom Groningen. Vervolgens slonk de katholieke geloofsgemeenschap echter in snel tempo. In 2007 bleek de ruimtelijke oplossing om de kerkgang voort te zetten in een kerkgebouw van de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt (die zelf naar de Kruiskerk was gegaan) aan de Commissaris de Vos van Steenwijklaan 30. Deze voormalige Opstandingskerk was in 1974 gebouwd en in 1986 uitgebreid.
Intussen werden in 1879 zowel de Doopsgezinde Gemeente Meppel als de Remonstrantse Gemeente Meppel opgericht.

De Doopsgezinde Gemeente nam in 1880 een nieuwgebouwde kerk aan de Markstraat in gebruik, alwaar de geloofsgemeenschap kerkte tot 1986. In het kader van de vernieuwing van de binnenstad in het laatste kwart van de 20ste eeuw is deze kerk echter gesloopt. De nieuwe Doopsgezinde kerk (de Vermaning) van 1988 kwam een klein stukje verder, op Vledderstraat 20, en maakt deel uit van een appartementencomplex. Het gebouw is van buiten niet als kerk herkenbaar. Van de Remonstrantse Gemeente is het eerste kerkgebouw in de Tweede Wereldoorlog verwoest. Op dezelfde plek, aan de Heerengracht, werd een nieuwe kerk gebouwd, maar eind 2007 heeft de Remonstrantse gemeente Meppel dit gebouw verkocht, om vervolgens samen met de Doopsgezinde gemeente te gaan kerken in het nieuwe gebouw aan de Vledderstraat.

Op 31 december 1887 is het Leger des Heils in Meppel gestart en heeft de activiteiten gehuisvest aan de Havenstraat 13-15.
In 1921 vervolgens bouwde de Christelijk Gereformeerde Kerk aan de Vledderstraat 7 een éénbeukige kerkzaal in neogotische vormentaal, met glas-in-lood spitsboogramen.
En drie jaar later, in 1924, realiseerde de Hersteld Apostolische Gemeente een kerk aan de Julianastraat, naar ontwerp van architect G. Otten. Dit gebouw is inmiddels in gebruik als kerk van de Vrije Evangelische Gemeente, een geloofsgemeenschap die in 1948 officieel werd opgericht.

Het Apostolisch Genootschap in Meppel bestaat sinds 1951 aan de Witte de Withstraat. Rond 2000 is besloten op dezelfde plek een nieuw gebouw te realiseren, dat in gebruik genomen is in 2007.
In de eerste helft van de twintigste eeuw onderging ook de Gereformeerde geloofsgemeenschap een forse groei. Deze geloofsgemeenschap liet daarom in 1958 een extra kerk bouwen in de Wederopbouwwijk Haveltermade, naar een ontwerp van de Amersfoortse architect B.W. Plooy. De Nieuwe of Kruiskerk staat stedenbouwkundig beeldbepalend in de as van de Thorbeckelaan, is opgetrokken op een langgerekte achthoekige plattegrond, dwars geplaatst en betreft een centraalbouw. Maar ook deze geloofsgemeenschap kampte vlak na de bouw met kerkverlating en koos ervoor om toch weer te gaan kerken in het gebouw van Roelof Kuipers, de huidige Samenstroom. De Gereformeerde Kerk vrijgemaakt kerkt sindsdien in deze Kruiskerk.

De Jehovah's Getuigen kochten in 1973 van de gemeente een voormalig woonhuis aan het Jufferenpad en komen daar sindsdien twee keer per week samen. Het gebouw is in 1994 uitgebreid met een voorportaal en bijzalen.
Meppel kent ook een moskee. De geloofsgemeenschap komt samen in een gebouw dat niet als geloofsgebouw is gebouwd. Ook de Vergadering van Gelovigen komt samen in een gebouw dat niet als gebedshuis is gebouwd.
De Baptistengemeente Meppel kwam in 1976 voort uit de Baptistengemeente van Hoogeveen. Deze geloofsgemeenschap kerkt voorlopig onder meer in het gebouw van CSG Dingstede, een gebouw dat eveneens niet als kerk is gebouwd. De geloofsgemeenschap zoekt naar een nieuw onderkomen.

Kansen om het religieuze erfgoed te benutten en bedreiging verlies van cultuurhistorie
Eerder zijn twee kerken aangewezen als provinciaal monument: de Oude Kerk/Samenstroom (inclusief pastorie) en de Kruiskerk. En drie van de geloofsgebouwen hebben de status van Rijksmonument, te weten: de Grote Kerk in Meppel en de Hervormde kerken in Nijeveen en Kolderveen. Deze drie Rijksmonumenten hebben enorm veel te bieden wat betreft cultuurhistorie, erfgoed, duurzaamheid en schoonheid, maar zeker ook wat betreft functionele ruimte, bijzondere hoogtes en een centrale ligging. Het advies is om als gemeente Meppel de geloofsgemeenschappen die voor deze gebouwen verantwoordelijk zijn pro-actief te helpen met het zoeken van kansen voor mede- of hergebruik. Zie voor nadere toelichting hoofdstuk 4. En het advies is om te onderzoeken of de begraafplaatsen kunnen worden opgenomen in de redengevende omschrijvingen van de rijksmonumentale kerken van Kolderveen en Nijeveen.

De andere religieuze gebouwen worden op dit moment niet beschermd vanwege hun erfgoedwaarde. Toch zijn er gebouwen bij die de historie vertellen. Zo toont de Doopsgezinde Kerk een tijdsbeeld waarin de kerk niet meer nadrukkelijk zichtbaar hoefde te zijn en onopvallend geïntegreerd werd in de stedelijke ruimte, en is zodoende interessant als Post '65 gebouw. Het gebouw van de Jehovah's Getuigen is weliswaar niet als religieus gebouw gebouwd,

maar de villa is wel het enige bouwwerk dat nog verwijst naar de vroegere fabriekslocatie. En het gebouw van het Leger des Heils verwijst met zijn neoromaanse bouwstijl naar een tijdsperiode waarin de belangstelling voor bouwstijlen uit de middeleeuwen weer in opkomst was. Ook de Christelijk Gereformeerde Kerk en de kerk van de Vrije Evangelische Gemeente bezitten cultuurhistorische, stedenbouwkundige en/of architectuurhistorische waarden. Een verdiepend waarderend onderzoek kan hiervoor van nut zijn.

De combinatie van de geringe, doch niet verwaarloosbare historische verwijzingen, samen met de wens om het religieuze erfgoed als bijzondere plekken van ontmoeting te behouden, en tegelijk de wetenschap dat veel geloofsgemeenschappen voor lastige (financiële) keuzes staan, leidt tot een aanbeveling om de gebouwen geen al te strikte beschermingsregimes op te leggen, maar vooral gezamenlijk (geloofsgemeenschap met burgerlijke gemeente) af te stemmen wat het meest wenselijke toekomstperspectief biedt.
Om een voorbeeld te noemen: de Christelijk Gereformeerde Kerk kerkt in een gebouw van meer dan 100 jaar oud. Het bestaat uit een niet-geïsoleerde steensmuur met de fundering direct op het zand. Op sommige plekken verzakt de vloer, wat gevolgen heeft voor de vloerverwarming die er al sinds de jaren 70 ligt. De gemeenschap staat op dit moment voor allerlei afwegingen: moeten we nu investeren in vervanging van het orgel, vergroening van de buitenruimte, het vinden van geschikte nevenhuurders, verfrissing van het gebouw (andere kleuren), groot onderhoud en verduurzaming van het gebouw of voor sloop-nieuwbouw? Dergelijke vraagstukken staan op gespannen voet met de financiën die beschikbaar en nodig zijn om het geloof te belijden en wat de kerndoelstelling is. Een gemeentelijke monumentenstatus zou kunnen beperken in de mogelijkheden om te blijven kerken op de plek waar zij dit nu doen. De eisen kunnen er bijvoorbeeld voor zorgen dat het restaureren, met de bijpassende bouwmaterialen, ervoor zorgt dat de geloofsgemeenschap juist nog langer in een niet-duurzaam gebouw kerkt of in het ergste geval dat er leegstand ontstaat, omdat de ingrepen te duur zijn of het gebouw op die manier onfunctioneel is geworden voor samenkomst. Daarom stellen we voor om, indien er gekozen wordt om een waarderend onderzoek uit te voeren, de waarden in overleg met de eigenaar zo goed mogelijk te benoemen en borgen in een eventuele renovatie of transformatie.

Ruimtelijke kwaliteit

Wanneer geloofsgemeenschappen veranderingen willen doorvoeren om tot een duurzaam toekomstperspectief te komen, zoals een verbouwing of een verandering in functie(s), dan komt deze vraag voor te liggen bij de gemeente. Om handvatten te geven voor veranderopgaven, hebben wij de factsheets aangevuld met onze bevindingen met betrekking tot de ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarden. Op de factsheets geven wij ook suggesties voor kansen. Deze zijn rechtsonder, onder de ruimtelijke kwaliteit te vinden.

Samenwerking burgerlijke gemeente en geloofsgemeenschappen

Een enkele geloofsgemeenschap ziet het als zinvol om in een afspraak te voorzien tussen de geloofsgemeenschappen, welzijnsorganisaties en de burgerlijke gemeente om de sociale en maatschappelijke rollen te definiëren en om de samenwerking op te zoeken.

Zie hiervoor ook Hoofdstuk 4, Conclusies en aanbevelingen voor vervolg.

Hoofdstuk 3: Werkplaats

Introductie

Het doel van de werkplaats was om de geloofsgemeenschappen informatie mee te geven, zodat zij zelf verder kunnen met de vraagstukken die er zijn voor het religieus erfgoed. Daarnaast om mensen met elkaar in contact te brengen en de dialoog met elkaar te verdiepen.
Omdat bijna iedere geloofsgemeenschap in Meppel graag multifunctioneel gebruik van het gebouw ziet, om de samenkomst van de geloofsgemeenschap te garanderen en kosten voor verduurzaming te kunnen dragen, is de werkplaats in Meppel geconcentreerd op het verstrekken van informatie over het multifunctioneel inzetten en het verduurzamen van de gebouwen. We gingen met elkaar in gesprek over twee nadrukkelijke wensen vanuit de geloofsgemeenschappen: inzet voor de medemens en de instandhouding van de Grote Kerk.

Werkplaats

Op 10 januari 2023 kwamen de geloofsgemeenschappen bij elkaar voor de werkplaats.

Aanwezig waren:

- Vertegenwoordigers van de Vrije Evangelische Gemeente
- Vertegenwoordigers van de Christelijk Gereformeerde Kerk
- Vertegenwoordigers van het Apostolisch Genootschap
- Vertegenwoordigers van de Protestantse Gemeente
- Vertegenwoordigers van de Rooms Katholieke Kerk
- Vertegenwoordigers van de Gereformeerde kerk Nijeveen,
- Vertegenwoordigers van de Hervormde kerk Nijeveen
- Vertegenwoordigers van de Hervormde kerk Kolderveen
- Vertegenwoordigers van de Baptistengemeente
- Vertegenwoordigers van de Oecumenische wijkgemeente
- Vertegenwoordiging DoRe-gemeente
- Vertegenwoordiging De Christen Gemeenschap Meppel

Afwezig:

- Vertegenwoordiging Leger des Heils
- Vertegenwoordiging Jehovah's Getuigen
- Vertegenwoordiging Moskee Meppel
- Vertegenwoordiging Kruiskerk

Na een welkom en introductie door Joop Nuijens, gemeente Meppel, stelde wij ons aan elkaar voor en deelde Mireille Dosker van Het Oversticht wat we tot nu toe opgehaald hebben met de kerkenvisie. Erna gaf Sharan Bekker van Het Oversticht een presentatie waarin ze informatie deelde op het gebied van medegebruik en nevenfuncties.

Vervolgens werkten we met elkaar samen aan de volgende vragen:

1) Wat hebben de kerken te bieden, bijvoorbeeld op het stedenbouwkundige en/of sociale vlak?
   Geloofsgemeenschappen willen graag veel betekenen voor de medemens en zetten zich graag in, bijvoorbeeld door maaltijden te verzorgen, ontmoeting te faciliteren waarmee eenzaamheid wordt tegengegaan of door geestelijke zorg te geven. Uit het gesprek bleek echter ook dat er belemmeringen gezien worden. Zo werd er aangegeven dat er voor reguliere Verenigingen en Stichtingen veel ruimere subsidiemogelijkheden zijn dan voor religieuze instellingen, waardoor zij sociaal-maatschappelijk minder kunnen betekenen. De geloofsgemeenschappen pleiten voor een gelijke behandeling daarin.
   De kerken hebben interkerkelijk overleg via 'platform Kerken van Meppel' en 'Missie Meppel'.

2) Welke aanvullende functies zijn te bedenken voor de Grote Kerk? Is er een geloofsgemeenschap die mede gebruik zou willen maken van de Grote Kerk?
   Naast de bibliotheekfunctie, worden veel andere functies aangehaald. Veelvuldig komt het idee van museum of tentoonstellingsruimte terug, een (kerkelijk) concertpodia, theater, cultureel centrum. Ook een gezondheidscentrum, sportcentrum (klimwand), raadszaal (stadhuis), plek om burgerlijke huwelijken te sluiten en galerij of markt met verschillende (duurzame) winkeltjes en ateliers worden genoemd.
   Toch ligt veel aandacht op huiselijkere functies. Iemand vindt dat in de grote ruimte ook kleinere ruimtes moeten komen voor activiteiten. Het gaat bijvoorbeeld om een speelotheek, ruimte voor (volks)dans, stilte- of bezinningsruimte, een plek voor Oud-Meppel of voor (Oekraïense) hulp. Iemand oppert: 'zet de kerk gewoon open en laat het dé huiskamer zijn van Meppel'.
   CGK Meppel laat weten wel te overwegen in de Grote Kerk te kerken, al is die gedachte ook omgeven door vragen: Hoe kan de ruimte kleiner en goed op te warmen zijn? Wat zijn de kosten van het gebruik van een deel van het gebouw?

Tom Temmink van Het Oversticht sloot de avond af met een presentatie over verduurzamingsmogelijkheden voor religieus erfgoed.

Samenvatting van de presentaties

Valorisatie (intensiever gebruik), medegebruik en nevenbestemming

Er zijn verschillende mogelijkheden om als geloofsgemeenschap financieel draagkrachtiger te worden, om gebruik van het gebouw voor de geloofsgemeenschap voort te zetten. De regels voor aanvullend gebruik verschillen per geloofsgemeenschap. Wanneer een katholieke geloofsgemeenschap het kerkgebouw voor andere doeleinden dan de geloofsbeoefening wil gebruiken, dan zal de bisschop de kerk moeten onttrekken aan de eredienst. In het algemeen is nevengebruik voor protestantse kerken meer bespreekbaar. En zo zijn er natuurlijk nog vele andere denominaties met ieder zijn eigen zienswijzen en regels.

Verschillende mogelijkheden

Valorisatie
Een woord om aan te duiden: extra activiteiten van de geloofsgemeenschap zelf, dus een intensiever gebruik van het gebouw door de gelovigen zelf. Te denken valt aan: voordrachten, concerten, specifieke tentoonstellingen, bezinningsruimte, rondleidingen of kunsthistorische toelichtingen. Valorisatie is relatief eenvoudig, omdat hiervoor vaak nauwelijks procedures binnen de geloofsgemeenschap doorlopen hoeven te worden. Het biedt potentie tot verdieping van het geloof, mogelijk ontmoeting van nieuwe leden, kennisoverdracht en verlevendiging voor het dorp. Maar valorisatie biedt de minste uitkomst als het gaat over het willen binnenhalen van extra financiële draagkracht.

Medegebruik
Hierbij wordt het gebouw ook gebruikt door een andere kerkgemeenschap.
Voordelen hiervan zijn dat er sprake is van efficiënter ruimtegebruik en dat je gezamenlijk de lasten kunt dragen voor onderhoud en verduurzaming van het gebouw. Dit maakt het geheel draagkrachtiger. Het delen van het gebouw kan mogelijk gevoelens oproepen. In positieve zin bijvoorbeeld dat men verblijd is dat het gebouw nog rijker gebruikt wordt voor het geloof. En in negatieve zin kunnen aanpassingen aan het interieur, tijdswijzigingen of simpelweg het delen van het gebouw leiden tot een verandering in de emotionele beleving van het geloof. Het is belangrijk duidelijke afspraken te maken over welke herinrichting wel of niet wenselijk is, en wie de lasten daarvoor draagt. Medegebruik kan draagkrachtiger maken, maar doorgaans zien we dat het gebedshuis alsnog het merendeel van de week buiten gebruik is, en daarmee niet optimaal benut wordt.

Nevenbestemming
De ruimte delen kan ook met een andere (niet per se religieuze) gebruiker op vaste basis, dat wordt nevengebruik genoemd. Te denken valt bijvoorbeeld aan de harmonie, de muziekschool, een muziekpodium, de toneelvereniging, het dorpshuis, het uitvaartcentrum.
Als het om nevenbestemming gaat zijn er twee keuzes: ofwel je deelt de ruimte op en zorgt ervoor dat de verschillende partijen er tegelijkertijd gebruik van maken, ofwel je deelt dezelfde ruimte in verschillende tijdseenheden. Het geeft doorgaans dezelfde voordelen als bij medegebruik: efficiency en lasten delen, waarbij de efficiency doorgaans hoger ligt dan bij medegebruik. Uiteraard moet de geloofsgemeenschap hier wel voor open staan en vraagt het in sommige gevallen (bijvoorbeeld bij het opdelen van het gebouw) wel om extra investeringen en is behoud van waardevol erfgoed een aandachtspunt.

Een slim interieur kan helpen bij aanvullende functies: te denken valt aan verplaatsbare banken of stoelen, schuifwanden om de zaal op te kunnen delen of akoestisch te verbeteren, diverse verlichting om de sfeer te veranderen en een podium dat in grootte aan te passen is.

Hoe te komen tot een keuze
Om te achterhalen of aanvullende functies wenselijk zijn voor een geloofsgemeenschap, is het verstandig om eerst de **waarden** op te halen. Wat zijn bijvoorbeeld de geloofsdoelen en -wensen en kunnen aanvullende functies daaraan bijdragen? Net zo belangrijk is het om de vraag te stellen of er **mensen** zijn die zich in willen zetten voor aanvullende functies. Wie wordt er enthousiast en waar liggen de energie en de drijfveren? Zijn er meer betrokkenen? Is er kennis in huis? Dit is doorgaans sturend in de mogelijkheden. Toch houdt het hier niet helemaal op, want als er weinig bemensing van de geloofsgemeenschap zelf voorhanden is, kunnen er eventueel wel **'derden' die 'stakeholders'** zijn, en zich er daarom voor willen inzetten. Door de vraag te stellen wanneer een verandering een meerwaarde heeft voor de omgeving, kan men niet alleen komen tot extra bemensing, maar ook tot draagkracht, draagvlak en uiteindelijk tot het succes van de aanvullende functies.
Door bovenstaande op een rij te zetten, is er doorgaans al inzicht gekomen in de wensen en mogelijkheden. Houden zoals het is, of toch richting valorisatie, medegebruik of nevenbestemming?

Iedere richting heeft weer zijn eigen vervolgaanpak. Zo ligt de focus bij valorisatie veelal intern. Het gaat dan om vragen als: Zijn er geloofsleden die behoefte hebben aan verdieping? Op welke manier zou dat bereikt worden? Zijn er leden die interesse hebben om te experimenteren met aanvullende geloofsprogrammering?
Bij medegebruik ligt de focus juist meer extern: Weet men over een geloofsgemeenschap die ruimte zoekt of die moeilijk rondkomt in het huidige gebouw? Heeft iemand zich misschien al bij de gemeente gemeld met een zoekvraag? En bij nevenbestemming is de focus vaak eerst ruimtelijk, bouwtechnisch en juridisch. Hoeveel ruimte hebben we nodig tijdens de dienst en hebben we dan nog ruimte over? Is de ruimte in tweeën te delen? Is dat wenselijk? Aan de hand daarvan kunnen inspirerende voorbeelden opgezocht worden, bijvoorbeeld via de website: www.parcum.be/nl/herbestemming-kerken of via het boek: Kerkgebouwen 88 inspirerende voorbeelden.

Medegebruik

Nevenbestemming, kantoren in de kerk

Aandachtspunten
- Past een gewijzigd gebruik in het bestemmingsplan?
- Verliest men vrijstelling van de WOZ-waarde en/of de ANBI-status door ander gebruik?
- Heeft ander gebruik effect op de juridische rechtsvorm en belastingen?

Herontwikkeling/herbestemming

Soms is het niet mogelijk om het gebouw te laten voortbestaan voor geloofsdoeleinden. Er is dan bijvoorbeeld vanuit de parochie besloten dat in een andere kerk medegebruik plaatsvindt, waardoor het huidige gebouw vrijvalt. Of misschien is het simpelweg niet meer houdbaar, omdat de vergrijzing steeds verder doorzet en er personele tekorten zijn. In veel gevallen wordt het gebouw dan met de omliggende gronden verkocht. Toch kan het interessant zijn om als geloofsgemeenschap te overwegen zelf de herontwikkeling te initiëren, bijvoorbeeld vanwege de zorg voor de erfgoedwaarde, de emotionele binding met het gebouw, het specifieke zicht op wat het dorp nodig heeft, de mogelijkheid om een langdurige inkomstenstroom te genereren waarmee eventuele andere gebedshuizen langdurig vooruit kunnen of simpelweg vanwege de expertise van de laatste beheerders en kerkrentmeesters. Het is dan belangrijk je als geloofsgemeenschap de vraag te stellen of er een natuurlijke en energieke initiatiefnemer en 'kartrekker' is, welke kennis in huis is en of het de wens is het gebouw te herontwikkelen om te verkopen of te herontwikkelen en beheren. Net zo belangrijk is het om draagvlak te creëren binnen en buiten de gemeenschap.

Bij herontwikkeling komt veel kijken. Het gaat dan niet alleen om de interne waarden, drijfveren en organisatie, maar ook om politiek, bouwtechniek, financiële expertise, marketing en projectontwikkeling. Meestal gaat men ermee aan de slag in een haalbaarheidsstudie. In plaats van dat deze invalshoeken elkaar lineair opvolgen, lopen zij door elkaar en ga je ondertussen een aantal keer terug naar de teken- en rekentafel. Een groot deel van het voorwerk voor zo'n haalbaarheidsstudie kan de geloofsgemeenschap zelf, ook zonder (of met minimale) kennis, uitgevoerd worden. Enkele handreikingen:

Ruimtelijke ordening
Onder andere via www.ruimtelijkeplannen.nl, is de bestemming van het geloofsgebouw op te halen. Hier vindt men het gebruik dat zonder bestemmingsplanwijziging is toegestaan. Op de website van monumenten.nl zijn de Rijksmonumenten in Meppel in te zien en op de website van de gemeente Meppel is een erfgoedregister met de gemeentelijke monumenten te vinden. Ook is er op de website van de gemeente Meppel een welstandsnota (2004) en een Ontwerp-Structuurvisie Meppel 2030 te vinden.

Bouwtechniek
Als gebruiker is de geloofsgemeenschap expert in de sterke en zwakke punten van het gebouw en de directe omgeving ervan. Waardoor voelt men zich er behaaglijk, waardoor niet? Schrijf dat op. Dat kan de basis vormen voor een nieuwe situatie met verbeteringen. Als de geloofsgemeenschap besluit te gaan brainstormen over mogelijk nieuwe invullingen, dan kan men zich ook zelf in gedachten vaak al een globaal beeld vormen van hoe de indeling er dan uit zou kunnen zien en op welke wijze het interieur (indien wenselijk) zoveel mogelijk bewaard kan blijven. Door na te denken over een nieuwe indeling en daarbij de vorm van het gebouw te volgen, voorkom je financiële en bouwtechnische obstakels. Men kan hierover nadenken als geloofsgemeenschap, eventueel met omwonenden.
Ook zijn er vaak nog oude bouwtekeningen en onderhoudsinventarisaties. Het ophalen van deze documenten kan helpend zijn om de technische staat tijdig te (laten) onderzoeken. Door de onderhoudsstaat van de schil in kaart te (laten) brengen, het liefst met historisch-bouwkundige en financiële expertise om de kosten door te rekenen, krijg je doorgaans al gevoel bij welke functies haalbaar zijn.

Financiële expertise
De financiële expertise kan opgedeeld worden in het in kaart brengen van de kosten om de schil voor de komende jaren in een goede staat te krijgen, en verschillende interieurmogelijkheden. Inzicht in de kosten voor de schil zijn behulpzaam om een gevoel te krijgen bij welke functies haalbaar zijn. Verschillende interieurmogelijkheden kunnen dan op een later moment nog doorgerekend en tegen elkaar afgewogen worden. Het is overigens aan te raden verschillende functie-gedachten, eerst te delen met het Steunpunt Cultureel Erfgoed Drenthe, zeker waar het gaat om monumenten. Dit kan voorkomen dat men tijd en geld steekt in het onderzoeken van opties die weinig potentie hebben. Is er een beeld van de verschillende gebruiksmogelijkheden en de kosten en opbrengsten daarbij: dan resteert het nog om te zeggen: financieel realisme is belangrijk, doch niet het allerbelangrijkst. Is er een functie die het herontwikkelteam veel energie geeft? Dan zorgt dat er vaak voor dat die ontwikkeling, ook bij tegenslagen, door gaat. Daarnaast kan juist die energie ervoor zorgen dat het ophalen van externe financiële middelen, bijvoorbeeld via Crowdfunding, gemakkelijker gaat.

Tijdelijk gebruik

V.l.n.r.: 1) pop-up hotel als onderdeel van het programma Heilige Nachten 2) benefietdiner in de kerk en 3) tentoonstelling over het geloof waarin diverse ervaringen gedeeld worden.

Misschien is er nog geen idee welke functies zouden werken of is er nog uitbreiding van het herontwikkelteam wenselijk. Tijdelijk gebruik, bijvoorbeeld in de vorm van een diner, concert of tentoonstelling, kan ervoor zorgen dat er meer mensen betrokken raken bij het project. Het kan een vorm zijn om voor participatie te zorgen en bijvoorbeeld vragen voor te leggen als: wat zijn de wensen of wat vindt u van de huidige gedachten? Of een vorm van stakeholderanalyse: wanneer is het project interessant voor anderen?
Tijdelijk gebruik wekt interesse en zorgt voor levendigheid. Het kan zodoende ook gebruikt worden om te experimenteren welke functies werken en welke niet.

Projectontwikkeling
Er is een aantal vragen waar men mee aan de slag kan voor men daadwerkelijk aan het ontwikkelen gaat. Te denken valt aan vragen als:

- Zijn er bijzondere objecten, zoals het orgel, die een nieuwe plek nodig hebben? En waar zou dat kunnen zijn?
- Zijn er onderdelen die de mensen van het herontwikkelteam zelf, of met het dorp, op kunnen en willen pakken? Bijvoorbeeld het schilderwerk binnen.
- Is er een architect en aannemer die geschikt is voor deze opgave? Zijn er via referentieprojecten mogelijk geschikte partijen vinden? Hoeveel capaciteit hebben die partijen?

Als bovenstaande stappen doorlopen zijn, is het tijd voor de laatste stap van de haalbaarheidsstudie. Het bij elkaar brengen van alle gegevens, komen tot een conclusie en het definitief maken van de plannen. Voor Rijksmonumenten is voor het opstellen van een haalbaarheidsstudie jaarlijks subsidie aan te vragen bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Na de uitvoer volgen het aanvragen van een omgevingsvergunning en tot slot het verbouwproces zelf.

V.l.n.r. 1) De hoogte van de kerk wordt graag gebruikt door acrobaten 2) lokaalmarkt in de kerk omringd met horeca en 3) opnieuw begraven in de kerk

Verduurzaming

Veel geloofsgemeenschappen zouden het gebouw graag verduurzamen. Bijvoorbeeld vragen sommige zich af hoe eenvoudigweg stookkosten te verlagen en tegelijk comfort te houden/verkrijgen. Andere geloofsgemeenschappen willen de verduurzaming grootschalig aanpakken. Verduurzamingsplannen beginnen bij de afweging welke duurzaamheidsinvesteringen op te brengen of weer terug te verdienen zijn. De hierboven besproken opties van bijvoorbeeld medegebruik of nevenfuncties kunnen zodoende bijdragen aan draagkracht voor de verduurzamingsmogelijkheden.
Verder eisen zowel erfgoedwaarden als bouwfysische kenmerken aandacht op. Hoe de erfgoedwaarde geen geweld aan te doen, wat de staat van het onderhoud is en of het gebouw gemakkelijk opdeelbaar is, kunnen bijvoorbeeld sturend zijn in de verduurzamingsmogelijkheden.

Wees voorzichtig met het zomaar overnemen van allerlei voorspellingen (op het internet) over kostenbesparing door een bepaalde duurzaamheidsingreep aan het gebouw, want de effecten van zo'n ingreep zijn niet voor ieder gebouw gelijk. Zeker voor (monumentale) kerkgebouwen is het lastig een inschatting te maken, omdat elk gebouw anders is. Voor een overzicht dat specifiek rekening houdt met uw gebouw kunt u overwegen een duurzaamheidsscan voor monumenten (DuMo scan) te laten uitvoeren: dit betreft een duurzaamheidsadvies voor gebouwen met belangrijke erfgoedwaarde en geeft inzicht in mogelijk te nemen duurzaamheidsmaatregelen, zie voor financiering en proces: https://www.restauratiefonds.nl/zakelijk/kennis-diensten/duurzaamheidsadvies.

Hieronder alvast een aantal mogelijkheden voor zowel kleine als grootschalige duurzaamheidsmaatregelen.

Kleine ingrepen

- **Dicht de kieren**
  Vaak wordt bij verduurzaming al snel gedacht aan betere beglazing, maar als het eromheen tocht, is dit nagenoeg zinloos. Controleer daarom de kieren en denk aan het aanbrengen van tochtbanden, tochtstrippen, en dorpelstrippen.
- **Radiatorfolie**
  Doordat de radiatoren vaak aan de buitenmuur bevestigd zijn, kan de warmte van de radiatoren direct door de buitenmuur ontsnappen als de muur slecht geïsoleerd is. Radiatorfolie weerspiegelt en houdt warmte beter binnen. Het is eenvoudig zelf aan te brengen.
- **Isoleren van de leidingen**
  Grote gebouwen hebben vaak lang en dik leidingwerk lopen, in sommige gevallen door de kelder of over de zoldering. Het zijn juist de plekken die doorgaans erg koud blijven. Hierdoor gaat veel warmte verloren. Door de leidingen te isoleren, wordt meer warmte vastgehouden.
- **Verlichting**
  Vervang verlichting, voor zover nog niet toegepast, door Ledverlichting.

V.l.n.r. 1) tochtkieren 2) het aanbrengen van radiatorfolie en 3) het isoleren van leidingen

Grotere ingrepen

Isolatie algemeen: Water geleidt 25 keer beter dan lucht. Er dient daarbij extra aandacht te zijn voor het voorkomen dat isolatiemateriaal nat wordt en niet op kan drogen. Dat zou namelijk een averechts effect kunnen hebben. Na-isolatie werkt daarom het best aan de buitenzijde. Hoe warmer de schil kan blijven, hoe beter condensatie voorkomen kan worden. Maar bij monumenten of bijzondere gebouwen is dit niet altijd mogelijk. Wees hier alert op. Op de plek in de constructie waar het temperatuurverschil het grootst is, is condensatie te verwachten.
De R-waarde geeft het warmte-isolerend vermogen van een materiaal-laag aan en is eenvoudig zelf te berekenen door de dikte van het materiaal te delen door de warmtegeleidingscoëfficiënt.

- **Vloer/bodemisolatie**
  Na-isolatie kan bijvoorbeeld door isolatiemateriaal tussen de balken aan te brengen, door kieren te dichten met purschuim (nadelen: niet omkeerbaar, brandbaar en schadelijke stoffen) en door het aanbrengen van TONZON-vloerisolatie (enkel interessant bij weinig leidingen).
- **Isoleren van zoldervloer**
  Bij isolatie van het dak gaan vaak historische waarden verloren, daarbij is het ook een kostbare ingreep. Het kan daarom in veel gevallen beter zijn om na te denken over isolatie van de zoldervloer. Dit kan extra handig zijn, omdat men op die manier ook een kleiner compartiment hoeft te verwarmen. In de zoldervloerisolatie kan het leidingwerk netjes weggewerkt worden.
- **Na-isolatie wanden**
  Er kan gedacht worden aan isolatie met een stilstaande luchtlaag tussen een buiten- en binnenmuur, beter nog is het opvullen van de luchtlaag met isolatiemateriaal (bijvoorbeeld door EPS-parels of minerale wol vlokken in te spuiten) en de allerbeste warmte-isolatie wordt gegeven door de combinatie van een stilstaande luchtlaag met ernaast een isolatielaag (isovlas of schapenwol bijvoorbeeld).
- **Isoleren van beglazing**
  Tegenwoordig zijn er allerlei soorten glas op de markt; naast enkelglas en dubbelglas, ook HR++ en HR+++ glas. De grootste winst wordt behaald door de overstap te maken van enkelglas naar dubbelglas. Het aanbrengen van HR++ en zeker van HR+++ glas kan problemen opleveren met plaatsing door een niet-passende sponning maat, terwijl de temperatuurwinst hier relatief klein is. Ook kan het zo zijn dat bij vervanging van het glas, niet het glas zelf, maar het kozijn (zeker bij een houten kozijn) de koudebrug gaat vormen. Alternatieven zijn het plaatsen van voorzetramen (aan de binnenzijde voor warmte-isolatie) of het toepassen van speciale glasfolie voor monumenten (bijvoorbeeld van 3M).
- **Compartimentering**
  Door de kerkzaal te compartimenteren hoeft, afhankelijk van gebruik, een kleiner oppervlak verwarmd te worden.

Alternatieve vormen van verwarming

Er kan ook gedacht worden aan alternatieve vormen van verwarming. Door bijvoorbeeld de mens te verwarmen in de plaats van het gebouw. Dat kan bijvoorbeeld door infraroodpanelen gericht op kerkbanken toe te passen, plaatselijke vloer- of bankverwarming of stoofjes.

Hoofdstuk 4: Conclusies en aanbevelingen

Conclusie

We verwachten dat - binnen nu en tien jaar, nog meer dan nu al - vragen over aanpassingen in verband met medegebruik, nevenbestemming en herbestemming bij de gemeente terecht zullen komen. En de vraag over verduurzamingsmogelijkheden ligt op dit moment al op tafel.

Voorstellen voor procesafspraken

Overdracht kerkenvisie en aanspreekpunt
Gedurende het proces heeft de gemeente inbreng geleverd en meegedacht. Het is belangrijk dat in de gemeentelijke organisatie de interne bekendheid van en betrokkenheid met de kerkenvisie op de radar blijft, want veranderingen zijn gaande. En die veranderingen hebben invloed op de ruimtelijke en sociale kwaliteit. Proactief meedenken kan synergie en meerwaarde opleveren in plaats van conflict en waardevermindering. De geloofsgemeenschappen hebben vragen: vragen hoe het gebouw te verduurzamen, vergroten, aanpassen en/of anders in te zetten. Het gaat om gevoelige kwesties, gepaard gaand met gevoelens van negatieve verwachtingen en verlies, en met vrijwilligerstekorten en ruimtelijke vraagstukken. Wij adviseren daarom een duidelijk aanspreekpunt: een punt om niet alleen vragen op te vangen, maar ook eens in de zoveel tijd zelf proactief te bellen en te vragen hoe het gaat. Wijkregisseurs zouden hierin bijvoorbeeld een belangrijk sociaal aanspreekpunt kunnen zijn en de schakel kunnen vormen tussen de geloofsgemeenschappen, afdeling Sociaal Beleid, afdeling Ruimtelijke Ordening, afdeling Erfgoed, afdeling Duurzaamheid etc.
Hiernaast kunnen geloofsgemeenschappen altijd contact opnemen via het Klant Contact Centrum.

Actief meedenken op het gebied van medegebruik, nevenfuncties en herbestemming
Sommige geloofsgemeenschappen staan open voor medegebruik of nevenfuncties, maar vinden het lastig nieuwe (passende) gebruikers te vinden. Andere geloofsgemeenschappen zullen herbestemming overwegen. De geloofsgebouwen - vaak bakens in het dorp of de wijk - zijn van belang voor de instandhouding van de cultuurhistorie, stedenbouwkundige structuur, sociale cohesie en levendigheid van het dorp of de wijk. Passend gebruik van het gebouw hangt daarmee samen. De eigenaar van het gebouw (meestal de geloofsgemeenschap) bepaalt de toekomst, geeft richting en heeft de regie. De burgerlijke gemeente heeft een bescheiden rol en is vaak faciliterend. Toch is het zo dat geloofsgemeenschappen zich meestal alleen melden bij de burgerlijke gemeente wanneer men feitelijk nadenkt over functiewijziging en daarvoor bijvoorbeeld een bestemmingsplanwijziging nodig is. Dit terwijl er uit deze kerkenvisie gebleken is, dat meerdere geloofsgemeenschappen multifunctioneel gebruik van het gebouw wensen om de instandhouding ervan te kunnen garanderen. De gemeente Meppel heeft daarbij de mogelijkheid, om op basis van deze informatie, faciliterend te zijn door pro-actief mee te denken en te adviseren bij het vinden van nieuwe gebruikers. Ook kan de burgerlijke gemeente concrete ideeën en activiteiten aandragen aan de eigenaren van de gebedshuizen, om al-dan-niet-tijdelijk medegebruik of nevengebruik te stimuleren. Daarnaast heeft de gemeente een formele rol bij het behouden van erfgoed, het wijzigen van bestemmingen of het verlenen van vergunningen.
In het bijzonder noemen we de rijksmonumentale kerken in Nijeveen, Kolderveen en de Grote Kerk in Meppel. En als ruimtezoeker de Baptistengemeenschap. Maar het vraagstuk speelt ook bij: de Christelijk Gereformeerde Kerk, de Vrije Evangelische Gemeente, het Apostolisch Genootschap en ook de Stephanuskerk en Kruiskerk staan open voor meerdere functies.

Quick wins zouden kunnen zijn om:

- Regelmatig als gemeente jezelf de vraag te stellen: aan welke maatschappelijke uitdagingen/programma's kunnen kerkgebouwen een bijdrage leveren? Op die manier kan de gemeente proactief meedenken over een passend nevengebruik of nieuwe invulling (behoud-door-ontwikkeling).

- De ruimtezoekers, die zich bij de gemeente (waarschijnlijk bij de afdeling Vastgoed) melden, te koppelen aan de ruimtebieders van de verschillende geloofsgemeenschappen. Wellicht is het zelfs mogelijk een lijst op te stellen van geloofsgebouwen die (geheel of gedeeltelijk) kunnen worden verhuurd voor (maatschappelijke) doeleinden en deze lijst regelmatig te publiceren op een platform, in het plaatselijke krantje of in het gemeenteblad.
- De mogelijkheid te bieden de globale transformatieplannen te bespreken met het Steunpunt Erfgoed Drenthe voor vroegtijdig advies over richting en (on)mogelijkheden. Ook kan de ambtelijke gemeente bij een eventueel vervolgtraject (een formele vergunningaanvraag) een vooroverleg bieden om de plannen te bespreken en om te informeren over en stimuleren van een vruchtbaar participatieproces. Overigens moeten bij een uitgewerkt plan voor herbestemming de cultuurhistorische / monumentale waarden in beeld gebracht worden (voor zover dit nog niet gedaan is).
- Ten minste één keer per jaar een informeel overleg te organiseren over de onderwerpen die op dat moment spelen bij de geloofsgemeenschappen. De geloofsgemeenschappen en gemeente kunnen dan elkaar informeren, met elkaar meedenken en met elkaar op onderzoek gaan naar mogelijkheden voor ruimtegebruik, onderhoudskwesties, energiegebruik en verduurzaming. Samen kun je meer dan ieder voor zich en zo hoeft niet ieder het wiel opnieuw uit te vinden.

WOZ-vrijstelling
Er kunnen juridische of financiële belemmeringen zijn bij geloofsgemeenschappen die het geloofsgebouw voor andere doeleinden willen inzetten dan voor de geloofsdienst. De geloofsgemeenschap kan bijvoorbeeld een WOZ-vrijstelling kwijtraken, waardoor nevenfuncties financieel juist niet lonend zijn. Wij zien het als van belang dat de ambtelijke gemeente van deze belemmeringen op de hoogte is. Wat betreft de WOZ-vrijstelling: de gemeente kan in overweging nemen om het percentage (dat de geloofsgemeenschap het erfgoed mag inzetten voor andere doeleinden dan de eredienst) te verhogen, waardoor het financieel minder snel een belemmering vormt om het religieus erfgoed anders in te zetten.

Erfgoedverordening en Omgevingsplan
Ons is opgevallen dat in Meppel geen enkel gebedshuis is aangewezen als gemeentelijk monument en we vragen ons daarmee af of de historische waarden van het religieus erfgoed bekend zijn bij de burgerlijke gemeente. Onze constatering is dat er religieuze gebouwen zijn die de cultuurhistorie uitdragen. Wij bevelen daarom een verdiepend waarderend onderzoek aan. Ook bevelen wij aan om vervolgens die waarden duidelijk te benoemen en kenbaar te make), en vooral in overleg met de eigenaar te blijven, om behoud van die benoemde cultuurhistorische waarden te garanderen, maar om niet per se tot formele bescherming over te gaan. Verankering van de kerkenvisie in het toekomstige Omgevingsplan is daarbij aan te raden, om het religieuze erfgoed op de radar te houden.

Ook bevelen we aan om te onderzoeken of de begraafplaatsen van de rijksmonumentale kerken van Kolderveen en Nijeveen kunnen worden opgenomen in de desbetreffende ‘redengevende omschrijvingen’.

Participatie en draagvlak onder de lokale bevolking zijn belangrijk in het transformatieproces, samen met het initiatief van de eigenaar van het geloofsgebouw. Door wijzigingen van het gebruik van de gebouwen kunnen direct omwonenden hinder ondervinden. Belangrijk is dan ook om andere omwonenden goed te betrekken bij het proces, ook in het kader van de nieuwe Omgevingswet.

Geef de geloofsgebouwen een belangrijke rol als het gaat om verduurzaming en klimaatadaptatie
Veel geloofsgemeenschappen zien rentmeesterschap (het goed doorgeven van de schepping en bewustwording met betrekking tot duurzaamheid) als belangrijke maatschappelijke uitdaging van deze tijd waarvoor zij zich graag zouden inzetten. Wij stellen dan ook voor om de geloofsgebouwen waar mogelijk actief in te zetten voor vraagstukken over energiebesparing, duurzame warmte, klimaatadaptatie, hittestress, vergroening en het vergroten van de biodiversiteit.

Veel van de geloofsgemeenschappen zelf hebben aangegeven te kampen met (te) hoge kosten voor energiegebruik. Hun ambitie is energie te besparen, maar ze vragen zich af hoe zo'n besparing te realiseren voor de vaak grote, complexe ruimten.

Concrete maatregelen kunnen bijvoorbeeld zijn:

- Een onderzoek naar de gebedshuizen en hun bijgebouwen als coöperatieve energieopwekker voor zichzelf en de omgeving. Denk bijvoorbeeld aan zonnepanelen op het dak van sommige kerken en op dakgedeelten van bijgebouwen van kerken.
- De gebedshuizen een rol geven in de warmtevisie.
- DuMo-advies (advies bij verduurzaming van monumenten en religieus erfgoed), met name om energie te besparen. Het kan helpen om alle religieuze gebouwen in Meppel (behalve de recent verduurzaamde) in één keer te inspecteren en advies te bieden over kleine en grote duurzaamheidsmaatregelen, in combinatie met advies over intensiever gebruik.
- Vergroening van de buitenruimte en het vergroten van de biodiversiteit bij en op de gebedshuizen.

Collectie van gebedshuizen

De gebedshuizen zijn plekken van ontmoeting en samenkomst. Met het mogelijk wegvallen van gebedshuizen, is er ook een risico dat deze functie verloren gaat, terwijl die ontmoetingsfunctie van maatschappelijke meerwaarde is voor de wijk. Wellicht is het mogelijk om bestemmingsplan technisch te regelen dat ook in het geval van transformatie deze plekken (gedeeltelijk) bestemd blijven voor samenkomst.

Samenwerking op het sociaal domein

Veel kerken zetten zich in voor sociale opgaven of zouden zich graag beschikbaar stellen voor een inloophuis, jeugdprojecten of crisisopvang. Ook met de huidige vluchtelingenopvang van Oekraïners is de rol die de kerk vervult in veel gemeenten zichtbaar geworden. Door in een afspraak te voorzien tussen de geloofsgemeenschappen, welzijnsorganisaties en de burgerlijke gemeente, mogelijk zelfs structureel (bijvoorbeeld jaarlijks), kunnen de rollen gedefinieerd worden en mogelijkheden voor betere samenwerking onderzocht worden. Daarmee wordt ook zichtbaar wat op het moment tussen wal en schip valt.
Daarnaast zijn veel geloofsgemeenschappen op zoek naar vrijwilligers. Ook zijn er geloofsgemeenschappen waarvan het voortbestaan onzeker is en hierdoor kunnen vrijwilligersgroepen uiteenvallen, met gevolgen voor het gevoel van eenzaamheid of het zorgen voor elkaar. Daarom kan het nuttig zijn een verbinding te leggen tussen het vrijwilligersnetwerk van de ambtelijke gemeente en de geloofsgemeenschappen.

Communicatie

Op het gebied van communicatie kan de (burgerlijke) gemeente er baat bij hebben om de geloofsgebouwen beter op de kaart te zetten, zowel bij de eigen bewoners (levert verbinding op) als bij recreanten en toeristen. Het zou mooi zijn als de geloofsgemeenschappen gezamenlijk komen tot één cultuurhistorisch verhaal, en als dit verhaal gezamenlijk kan worden uitgedragen door bijvoorbeeld de VVV en de (burgerlijke) gemeente.
Heel concreet kan de gemeente in het ruimtelijk domein de beleving van het religieus erfgoed, het landschap waarin het is ontstaan en de stedenbouwkundige/dorps- context versterken door samen met de geloofsgemeenschappen de plekken van de gebedshuizen enigszins aan elkaar te verbinden. Bijvoorbeeld door middel van groen, om het cultuurhistorische verhaal ruimtelijk te versterken.

Bijlagen

KERKENVISIE

Apostolisch Genootschap

Witte de Withstraat 2

Meppel

Het Oversticht

OMSCHRIJVING

Het Apostolisch Genootschap is een vrijzinnige gemeenschap die staat voor ‘in liefde werken aan een menswaardige wereld’. Zorgvuldig omgaan met mensen en aarde. Het Genootschap in Meppel bestaat sinds 1951. Voordat dit kerkgebouw gebouwd werd, stond de voormalige kerk op dezelfde locatie. Rond 2000 is besloten tot een nieuw gebouw, dat in gebruik genomen is in 2007. Het gebouw bevalt goed; er is goede isolatie, vloerverwarming, balansventilatie en er zijn zonnepanelen gelegd. De exploitatie wordt gedragen door de landelijke organisatie.

Ledenaantal	Actief belijdende leden	Aantal vrijwilligers	Beschermde status
150	**70**	**50**	**Nee**

Overige gebouwen en gronden en gebruik

De kerk wordt gebruikt voor de dienst (1x pw m.u.v. de 3e zondag van de maand: dan is er een landelijke onlinedienst), voor repetities van het koor (1x pw), voor de jeugdkring (1x pw) en voor vergaderingen. Incidenteel ook voor tentoonstellingen, uitvaarten, een vrijheidsmaaltijd of een vredesweek (samen met Mensa en wijkvereniging). Er zijn geen overige gebouwen of gronden.

Emotionele waarde

Een nieuw gebouw was wennen. “In de oude kerk wist ik precies wat allemaal in de kasten lag, maar hier weet ik niet eens waar de kasten zijn.” Maar iedereen is er nu blij mee. De grote hal biedt ruimte voor ontmoeting voor en na de dienst, dat is belangrijk.

Toekomstplannen en restricties

Het gebouw mag meer gebruikt worden door de buurt, zonder concurrentie aan te gaan met het buurtcentrum: bijvoorbeeld voor een uitvoering van de muziekschool. Ook medegebruik met andere gemeenschappen is denkbaar. Het is wel belangrijk dat de verhuur behapbaar is voor vrijwilligers: dus niet dagelijks open en schoonmaak. Ook vormt de WOZ-vrijstelling een obstakel om het gebouw actiever in te zetten.

Gewenste ondersteuning

Er zijn goede contacten met de gemeente. De voorganger is jurist bij de gemeente en er is weleens overleg over de organisatie van activiteiten.

Kansen

- Veel geloofsgenoten zijn (aangetrouwde) familie van elkaar en de geschiedenis met het Apostolisch Genootschap gaat voor velen ver terug. Hierdoor is het ledental tot nu toe vrij stabiel.
- Er wordt actief gezocht naar manieren om met de tijd mee te gaan. Bijvoorbeeld een dienst in de vorm van een wandeling of een gesprek.
- De kerk staat open voor actiever gebruik van het gebouw voor de buurt, ook voor andere geloofsgemeenschappen.

Bedreigingen

- De verwachting is dat het ledental misschien terug zal lopen. Veel mensen zijn nu tussen de 60 en 80, op den duur kan er sprake zijn van een sterke vergrijzing. De groep jongeren is op het moment al klein. Ook komen sinds Corona minder mensen naar de dienst.
- Medegebruik door andere geloofsgemeenschappen mag het broze imago niet schaden (dus liever geen al te strenge of sekte achtige gemeenschappen).

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarde

Modern vormgegeven gebouw, met een bijzonder ruimtelijk doordachte kerkzaal, ontworpen door Terrena, huisarchitect van het AG. Een functioneel gebouw met omliggende functionele ruimte.

Kansen vanuit Het Oversticht gezien

De openheid van het motto ook door vertalen in de ruimte eromheen. Nu oogt het geheel wat gesloten door het hekwerk en een strakke heg. Denk aan uitnodigende bankjes, groen dat speels oogt en biodiversiteit stimuleert en bijvoorbeeld een mooie muurschildering.

KERKENVISIE

Baptistengemeente Meppel

CSG Dingstede, Het Behouden Huis, De Kameel en Het Achterhuis

Meppel

OMSCHRIJVING

De Baptistengemeente Meppel groeit nog steeds en kent ook een grote groep regelmatig komende gasten. De geloofsgemeenschap huurt momenteel verschillende gebouwen: CSG Dingstede voor de zondagse diensten (maximaal 450-500 mensen), Het Behouden Huys voor de bidstond op maandagavond (20 personen)– maandelijks op dinsdag een 55+ ochtend (40 personen) en regelmatig voor gemeentevergaderingen (80-100 personen), De Kameel voor Jong Volwassenen avonden (40 personen) – Alpha cursus (20 personen) – Marriage course etc., en tot slot Het Achterhuis waar wekelijks de jeugd samenkomt (50-60 personen) – de band repeteert – flexplekken voor de werkers zijn en andere vergaderingen plaatsvinden.

Aangesloten personen	Gedoopte leden	Aantal vrijwilligers	Beschermde status
600 (incl. 250 jongeren)	**350**	**200-300**	**Nee**

Overige gebouwen en gronden en gebruik	Emotionele waarde	Toekomstplannen en restricties	Gewenste ondersteuning
De Baptistengemeente heeft op dit moment geen eigen gebouwen of gronden, maar wil graag: een kerkzaal voor minimaal 500-600 mensen, 6 nevenruimtes voor de kinderen, daarnaast ontmoetingsruimtes en werkplekken. En parkeerplekken <50.	Nvt.	De Baptistengemeente heeft behoefte aan meer en eigen ruimte, aan een plek waar 24/7 activiteiten gehouden kunnen worden. Termijn is binnen 5 jaar. Rondom de visie voor een eigen gebouw is men actief bezig met verduurzaming.	De geloofsgemeenschap wil graag dat er door inwoners van Meppel wordt meegezocht naar een geschikte locatie voor de kerkelijke gemeente met een jarenlange geschiedenis in Meppel en een grote actieve groep die ook maatschappelijk grote betrokkenheid kent.

Kansen

- De Baptistengemeente is op zoek naar een multifunctioneel gebouw waar de geloofsgemeenschap ook maatschappelijk/sociaal impact mee kan maken. Denk aan ontmoetingsmomenten, repaircafés, kledingbeurzen, maaltijden, hulpverlening, dagbesteding, kinderopvang, culturele en religieuze activiteiten. Voor de leden liggen de mogelijkheden open, mits het niet afdoet aan de religieuze identiteit van de geloofsgemeenschap.

Bedreigingen

- De CSG Dingstede gaat waarschijnlijk naar een nieuwe locatie die niet geschikt is voor de Baptistengemeente. Wat betreft gebruik van dit gebouw is de geloofsgemeenschap overgeleverd aan de planning van CSG Dingstede en vervolgens de herbestemming van het gebouw (waar de kerk ook deelgenoot van uit kan maken).
- Geconstateerd is reeds dat de Grote Kerk als eventuele locatie niet voldoet, vanwege een te lage (kleine) zaalcapaciteit en te weinig nevenruimten

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarde

Nvt

Kansen vanuit Het Oversticht gezien

Het is het onderzoeken waard of de Baptistengemeenschap ook gebruik kan gaan maken van de Samenstroom, inclusief de nevenruimten. Reactie Baptistengemeente: “We zijn als gemeente oriënterend in gesprek met de Samenstroom om te kijken of er mogelijkheden zijn om als kerken samen van 1 gebouw gebruik te maken. Vooralsnog behoort dat tot één van de opties die we als gemeente hebben. Waarbij de uitdaging wel komt te liggen op wie wanneer op zondag samenkomt, naast andere uitdagingen.”

KERKENVISIE

Christelijk Gereformeerde Kerk (CGK)

Vledderstraat 7

Meppel

Het Oversticht

OMSCHRIJVING

De CGK Meppel is ontstaan vanuit Steenwijk en bestaat bijna 100 jaar. De kern van het gebouw dateert van 1923 en stond destijds ingesloten tussen twee woningen, aan de rand van de stad. Destijds wilde men een houten kerk bouwen, maar er is uiteindelijk toch besloten meer te investeren en voor een stenen kerk te gaan. In de jaren 70 hebben de woningen plaats gemaakt voor een verruiming van de kerk en zijn er ruimtes aangebouwd. Het huidige orgel is overgeplaatst uit Amsterdam. De CGK staat bekend als een knusse en warme kerk, waar het stil is tijdens de preek. De kerk wordt ook bezocht door mensen uit de omliggende dorpen.

Ledenaantal	Actief belijdende leden	Aantal vrijwilligers	Beschermde status
200 (incl kinderen)	**120**	**100**	**Nee**

Overige gebouwen en gronden en gebruik

Het kerkgebouw wordt 2x per zondag gebruikt voor de kerkdienst en daarnaast voor vieringen. De naastgelegen zalen worden gebruikt voor vergaderingen, jongerengroepen, catechisaties (elke vrijdag) en worden soms verhuurd aan gemeenteleden. Op de Meppeldagen is het gebouw open voor toiletgebruik en luisteren naar het orgel.

Emotionele waarde

De kerk heeft wel emotionele waarde. De gemeenschap is belangrijker dan het gebouw (het gebouw is niet geloofsbepalend), maar de plek en het gebouw zijn prettig en waardevol. Het heeft al 100 jaar hier gestaan en het staat op een route vanaf/naar het centrum, daardoor is er snel een gesprekje met voorbijgangers. De akoestiek van het gebouw wordt als heel fijn ervaren, het orgel geeft ook unieke klanken.

Toekomstplannen en restricties

Er zijn allerlei gedachten. Moet het gebouw verhuurd, vernieuwd of verduurzaamd worden? Moet het orgel gerenoveerd worden? De inkomsten zijn beperkt en de opgaven vragen om grote financiële bijdragen. Daarnaast wil de gemeenschap graag vergroenen voor de deur en zijn ze op zoek naar een dominee. Als er een plan ligt, wordt er gekeken naar de wensen van de grootste meerderheid.

Gewenste ondersteuning

Met de BOA's is afstemming wanneer er een uitvaart is, zodat er vrij geparkeerd kan worden. De gemeente heeft de boom een keer gesnoeid, dat was bijzonder prettig. Bij het 100-jarig bestaan is de burgemeester uitgenodigd, maar hij heeft zich afgemeld en ook geen vervanging geregeld. Dat was jammer. Onlangs wel gevraagd mee te doen aan het Festival van Geluk, dat is leuk. De gemeenschap krijgt graag advies over verduurzaming.

Kansen

- De leeftijdsverdeling onder de leden is gelijkmatig. De CGK besteedt veel aandacht om voor elke leeftijd een interessante dienst te kunnen houden. Er komen ook nog jongeren bij.
- De CGK staat open voor medegebruik of verhuur overdag. Maakt zelf voornamelijk 's avonds gebruik van het gebouw.
- De CGK is actief bij o.a. Stichting Present, Schuldhulpmaatje, De Voedselbank. Ze zetten zich graag maatschappelijk in.

Bedreigingen

- De oudere families vallen snel weg. 'We slinken langzaamaan'.
- 'We missen inkomstenbronnen als de rommelmarkt voor het orgel of het ophalen van oud papier.'
- Er is geen beheerder. Verhuur kan daardoor lastig zijn.
- Het gebouw is gedateerd. Het heeft steens muren, er zijn vochtproblemen, de vloerverwarming ligt er al sinds de jaren 70 en de vloer verzakt op één plek snel; gefundeerd direct op zand.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarde

Het oudste bouwdeel bestaat bijna 100 jaar (1923 door architect Hulsbergen). De gevel sluit aan op het stratenpatroon, maar er is weinig stedenbouwkundige cohesie in de straat. Het pleintje oogt versteend.

Kansen vanuit Het Oversticht gezien

Boomspiegels opvrolijken, groen toevoegen, uitnodigende bankjes plaatsen etc. Contact met buren De Plataan over synergie; bijvoorbeeld gezamenlijk gebruik fietsenstallingsruimte, gebruik speelplein, mogelijkheid tot gebruik van de kerk etc.

KERKENVISIE

DoRegemeente Meppel

Vledderstraat 20

Meppel

Het Oversticht

OMSCHRIJVING

De federatie Doopsgezinden en Remonstrantse Gemeente Meppel gebruiken de kerkzaal en andere ruimtes op zon- en feestdagen voor kerkdiensten en koffiedrinken na de diensten, twee keer achter elkaar op de zondag morgen. De Oecumenische Gemeente Meppel (OG) is huurder en ook gebruiker van het gebouw. Andere activiteiten van de DoRegemeente in het gebouw: lezingen, gesprekskringen, gemeentebijeenkomsten e.d. De ruimtes in het gebouw worden ook door anderen gehuurd, zoals een bridgeclub; een zangkoor en soms voor een feest. In de kerkzaal zijn 90 zitplaatsen. De leden en vrienden zijn mensen met een hoge gemiddelde leeftijd, trouw actief.

Ledenaantal	Actief belijdende leden	Aantal vrijwilligers	Beschermde status
70	**Ca. 70**	**Kleine groep**	**Nee**

Overige gebouwen en gronden en gebruik

Op de begane grond is de kerkzaal, op de 1ste verdieping een kleinere zaal met een keuken en meer, en op de 2de verdieping een appartement met een zaal die door een schuifwand kleiner gemaakt kan worden. Geen andere gebouwen of gronden.

Emotionele waarde

Ruimtelijke en cultuurhistorische verbanden met het gebouw of de plek worden door de gelovigen als irrelevant of onbekend ervaren.

Toekomstplannen en restricties

Behalve verhuren aan anderen wanneer de ruimtes niet besproken zijn, hebben ze op dit moment geen plannen. Eventueel isolatie, ventilatie en zonnepanelen op het dak, het laatste samen met de eigenaar van het appartementencomplex

Gewenste ondersteuning

Het zou fijn zijn als de gemeente één of twee parkeerplaatsen voor de DoRegemeente zou willen reserveren op de parkeerplaats achter (naast) Scapino.

Kansen

- De DoRegemeente staat open voor (meer) verhuren aan anderen wanneer de ruimtes niet in eigen gebruik of in gebruik van de OG zijn.

Bedreigingen

- De eigen federatie is een krimpende gemeente, de huurders OG zijn misschien een groeiende gemeente, maar dat laat zich lastig voorspellen. Het zou dus kunnen gebeuren dat ze uit het gebouw groeien en op zoek gaan naar een groter gebouw.
- Het gebouw staat in het centrum van Meppel. Bij de ingang van de kerk zou wat groen mogen staan, maar er is niet veel ruimte op het trottoir en het is dichtbij een hoek. In het verleden werden plantenbakken helaas vernield, dus die plaatsen ze niet meer.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarde

Het gebouw is in 1988 in gebruik genomen, op de plek van de gesloopte kerk uit 1880, als onderdeel van een complex met supermarkt en woningen. Erachter is een ruim publiek parkeerterrein. Het religieus gebruik is aan het exterieur niet af te lezen. Het orgel stamt uit 1896 en is van Bakker en Timmenga, Leeuwarden.

Kansen vanuit Het Oversticht gezien

De kerkzaal en bijbehorende ruimtes bevinden zich heel praktisch dichtbij het centrum. Meer verhuur, verduurzaming en vergroening van de buitenruimte, samen met vergroening van de ruimere stedenbouwkundige omgeving liggen voor de hand.

KERKENVISIE

Gereformeerde Kerk Nijeveen

Dorpsstraat 7, Nijeveen

Meppel

Het Oversticht

OMSCHRIJVING

De Gereformeerde Kerk is een tolerante, open kerk. Het gebouw staat op een plek waar voorheen de oude Gereformeerde Kerk stond. Het gebouw is goed onderhouden; onlangs is er nog een nieuw dak gelegd. Op 1 januari 2026 zal de fusie met Hervormd Nijeveen en Hervormd Kolderveen rond zijn. Qua geloofsopvatting liggen de kerkgemeenten niet al te ver uit elkaar. De gereformeerde kerk kijkt uit naar de fusie. Het gebouw van de Gereformeerde Kerk zou een geschikt gebouw zijn voor het kerken van de drie gemeenten: de faciliteiten zijn er moderner. Er zijn bijvoorbeeld toilet- en keukenfaciliteiten in de kerk en er is een deugdelijke ventilatie.

Ledenaantal	Actief belijdende leden	Aantal vrijwilligers	Beschermde status
450-500	**100**	**100**	**Nee**

Overige gebouwen en gronden en gebruik

De kerk wordt gebruikt voor de dienst op zondag en erna om koffie te drinken. Daarnaast voor het pop- en mannenkoor. Er zijn ook nevenactiviteiten zoals een kook- en eetgroep (4 à 5 keer per jaar) of het gebruik als stembureau. Verder horen er ook parkeerplaatsen voor en achter bij: voor worden gebruikt, ook voor de sporthal, achter bijna niet. De oude begraafplaats wordt niet meer gebruikt. Een pastorie achter wordt verhuurd als woning.

Emotionele waarde

Ondanks dat het een relatief jong gebouw is, heeft de kerk een emotionele waarde. Dat komt door doop, huwelijken, begrafenissen, herdenk bijeenkomsten etc. Voorheen stond de oude gereformeerde kerk met pastorie op deze locatie. Maar deze is gesloopt omdat deze te klein en in een slechte staat was. Er zijn nog elementen van de oude kerk in het interieur te vinden, zoals het haantje van de toren verwerkt tot paraplubak.

Toekomstplannen en restricties

Er staat een fusie gepland. De hechting aan de gebouwen en de bijbehorende begraafplaatsen kan een obstakel zijn. Het zou kunnen dat met name het parkeerterrein aan de noordkant een andere invulling kan krijgen, eventueel voor zorgwoningen. Het complex ernaast heeft zijn zorgfunctie verloren vanwege veranderingen in de zorg. Een combinatie biedt opnieuw mogelijkheden.

Gewenste ondersteuning

Het zou fijn zijn als er meegedacht kan worden wat er met de kerkgebouwen kan en hoe we grafrechten op de aanhangende begraafplaatsen kunnen behouden. Ook staan we open voor meer functies, maar willen niet op een commerciële manier omgaan met het gebouw.

Kansen

- Het gebouw is goed onderhouden. Onlangs is een nieuw dak gelegd. De gemeenschap verbruikt te weinig elektriciteit voor zonnepanelen. Een postcoderoos kan wel mooi zijn.
- Verschillende leeftijden bezoeken de kerk.
- Het kerk café organiseert avonden over maatschappelijke vraagstukken.

Bedreigingen

- Er zijn drie mensen in de leeftijdscategorie 30-40 in de kerkenraad. Daarna een sprong van 20 jaar ouder. Vrijwilligers vergrijzen.
- De oudere mensen brengen het meeste geld in. Berekeningen laten zien dat het over 10 jaar financieel lastig wordt. De loonkosten moeten efficiënter.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarde

De kerk staat aan de Dorpsstraat op de plek van de oude gereformeerde kerk. Er is veel onbenutte ruimte zowel voor als achter de kerk. De kerk beschikt daarnaast over veel parkeerplaatsen.

Kansen vanuit Het Oversticht gezien

Heroverweging van locatiekeuze na fusie, met inachtneming van de cultuurhistorie van de drie gebouwen en herinzetbaarheid van de verschillende locaties. De ruimte rondom deze kerk biedt potentie om anders in te zetten en om inkomsten te genereren voor vernieuwing van de uiteindelijk te kiezen kerklocatie.

KERKENVISIE

Hervormde Gemeente Nijeveen

Dorpsstraat 58, Nijeveen

Meppel

Het Oversticht

OMSCHRIJVING

De Hervormde Gemeente werkt al een aantal jaar samen met Gereformeerd Nijeveen en Hervormd Kolderveen. Dat is terug te zien in de aanstelling van de predikant, gezamenlijke diensten, tentdiensten etc. De drie gemeentes gaan officieel samen in 2026 in verband met krimp van de gemeentes (vergrijzing) en minder financiën. Een toekomstig vraagstuk: de gebouwen en bijbehorende begraafplaatsen. Er zijn twee prachtige oude kerken, met voor sommigen veel gevoel, en één jonger gebouw (Gereformeerd Nijeveen). Het jongere gebouw is het meest functioneel. Alleen dit jongere gebouw is groot genoeg om de leden van alle drie gemeenschappen ruimte te bieden.

Ledenaantal	Actief belijdende leden	Aantal vrijwilligers	Beschermde status
400	**7-80, gemiddeld 40**	**Opvolging moeilijk**	**Ja (rijksmonument)**

Overige gebouwen en gronden en gebruik

Naast de kerk ook een kosterswoning, het jeugdgebouw, een parkeerplaats en de begraafplaats. De kerk wordt naast de dienst ook gebruikt voor begrafenissen en huwelijken (ook niet-kerkelijke). Het jeugdgebouw voor koffiedrinken na de dienst, vergaderingen en het koor. De pastorie is dit jaar verkocht.

Emotionele waarde

Mensen zijn gehecht aan het kerkgebouw en aan het kerkhof. Emotioneel is het telkens een belangrijk vraagstuk: hoe kunnen we in de toekomst balans vinden tussen aandacht voor het kerk-zijn en voor de gebouwen? Het kerk-zijn staat voorop, maar het gebouw eist geld en aandacht op.

Toekomstplannen en restricties

De Hervormde Gemeente heeft plannen om in 2026 samen te gaan met Hervormd Kolderveen en de Gereformeerde Kerk. Een belangrijke vraag hierbij is: in welk(e) gebouw(en) komt men in de toekomst samen? Recente lekkage aan het dak is verholpen, maar in de toekomst zullen de dakpannen een keer vervangen moeten worden. Het is lastig om de juiste pannen te vinden in verband met de monumentenstatus van de kerk.

Gewenste ondersteuning

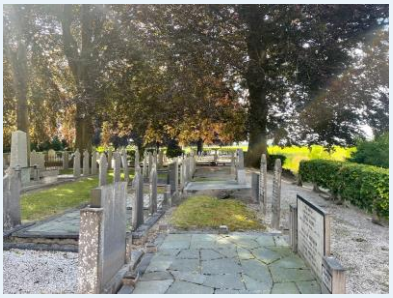
Kennis over onderhoud, vergunningen en subsidie voor rijksmonumenten. Bij recente problemen met het dak van de kerk is gebleken dat het moeilijk manoeuvreren is tussen wat nodig is, betaalbaar is en wat kan vanwege de monumentenstatus. Een vraag is om mee te denken hoe met het huidige budget de kerk in stand gehouden kan worden. Ook is er behoefte aan vakmanschap.

Kansen

- Er zijn veel vrijwilligers actief, maar het blijft wel dezelfde groep. Samengaan van kerken is een kans om meer vrijwilligers vrij te krijgen voor kerk-werk: ouderlingen, ziekenbezoek etc. Samengaan van de drie kerken kan nieuwe energie, levendigheid en een volle kerk opleveren.
- Geld van verkoop van de pastorie kan ingezet worden om de kerk in stand te houden.
- De Gereformeerde kerk aanhouden als multifunctioneel gebouw?

Bedreigingen

- Krimp van de gemeenschap (vergrijzing), waardoor minder middelen. Er is een beperkt budget voor de instandhouding van het gebouw. Er is ook geld nodig voor het ‘kerk-zijn’.
- Omdat de verwarming niet genoeg warmte biedt in de winter, wijken zij ’s winters uit naar een andere kerk. Er zijn geen isolatieplannen.
- Er is al een groot gemeenschapsgebouw; de Schalle (gemeente-eigendom). Hierdoor zijn de mogelijkheden voor het multifunctioneel inzetten van de kerk beperkt.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarde

Het kerkgebouw is onlosmakelijk verbonden met de plek en de directe omgeving. Het is zeer kenmerkend voor het dorp.

Kansen vanuit Het Oversticht gezien

Gezamenlijk kijken naar de onderhoudsbehoefte van de kerk, de monumentale waarden en de wijze waarop het onderhoud passend vorm te geven. Een gesprek met de gemeente over het multifunctioneel inzetten van de gebouwen, daarin ook De Schalle betrekken. Ook kijken naar beschermingsmogelijkheden van het complex met begraafplaats.

KERKENVISIE

Jehovah's Getuigen

Jufferenpad 1

Meppel

Het Oversticht

OMSCHRIJVING

De Jehovah's Getuigen leven volgens het christelijk geloof. Zij komen twee keer per week samen in een voormalig woonhuis aan het Jufferenpad en nemen daarnaast deel aan evangelisatiewerk. Het woonhuis is in 1973 gekocht van de gemeente en in 1994 uitgebreid met een voorportaal en bijzalen. Iedereen is welkom bij de bijeenkomsten: de Getuigen van Jehovah zelf, maar ook geïnteresseerden en omwonenden.

Ledenaantal	Actief belijdende leden	Aantal vrijwilligers	Beschermde status
80 80	80		**Nee**

Overige gebouwen en gronden en gebruik	Emotionele waarde	Toekomstplannen en restricties	Gewenste ondersteuning
Tot het eigendom behoort: Jufferenpad 1, 1A en 1B. Op woensdagavond en op zondagochtend komen de Getuigen van Jehovah er bijeen voor de eredienst. Incidenteel zijn er andere predikingsactiviteiten. De bijeenkomsten zijn vrij toegankelijk.	Voor de Getuigen van Jehovah is het een plaats van aanbidding. Hierin staat echter niet het gebouw, maar God centraal. Dat verklaart ook dat het gebouw vrij eenvoudig en sober van uiterlijk is.	Het toekomstplan is om het huidig gebruik te continueren. Het is een gebouw dat opgedragen is aan God en uitsluitend voor de eredienst bestemd is. Er worden geen moeilijkheden verwacht in de instandhouding van het gebouw.	Geen.

Kansen	Bedreigingen
▪ Geen	▪ Geen

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarde

De basis van het kerkgebouw vormt de oorspronkelijke dienstwoning van de voormalige Zeepfabriek van Struben uit 1910. Deze woning heette voorheen villa 'Avondrood' en werd later 'Rechteren' genoemd, hetgeen nog op de voorgevel staat (maar verborgen is). Nadat de zeepfabriek was overgeplaatst door Unilever, maakte de villa onderdeel uit van de vleeswarenfabriek, welke later moest verhuizen wegens overlast voor omwonenden. De gemeente verkocht de villa in 1973 aan de Jehovah's Getuigen. De omliggende bedrijfsgebouwen werden afgebroken en maakten plaats voor 25 seniorenwoningen. De villa is het enige overgebleven gebouw van het oorspronkelijke fabrieksterrein en is daarmee van cultuurhistorische waarde. Bij de uitbreiding van de villa in 1994 is wat betreft het ontwerp op geen enkele wijze aansluiting gezocht bij het bestaande gebouw. De omgeving van het gebouw is stenig en open, maar afgesloten met een hekwerk.

Kansen vanuit Het Oversticht gezien

Cultuurhistorisch beschermen van de villa en zodra de gelegenheid zich voordoet meer zicht geven door een andere positionering van bijgebouwen. Vergroening omgeving.

KERKENVISIE

Nederlands Hervormde Kerk

Kolderveen 47, Kolderveen

Meppel

Het Oversticht

OMSCHRIJVING

Op 1 januari 2026 zal de fusie met Hervormd Nijeveen en Gereformeerd Nijeveen rond zijn. Het gaat om een pastorale samenwerking. Samen stellen de drie kerken bijvoorbeeld één predikant aan. De geloofsgemeenschap is gehecht aan het gebouw en geeft aan niet te denken aan een eventueel terugbrengen van drie gebouwen naar één. De gemeenschap wil het kerkgebouw graag behouden en vindt het belangrijk te leren van hoe het in steden is gegaan: dat proces laat vooral zien wat niet wenselijk is.

Ledenaantal	Actief belijdende leden	Aantal vrijwilligers	Beschermde status
450-500	**70-80**	**40 (30 bij onderhoud 1x pj)**	**Ja (rijksmonument)**

Overige gebouwen en gronden en gebruik

Het kerkgebouw wordt gebruikt voor de kerkdiensten. Erbij horen de begraafplaats, de kosterswoning (verhuurd aan de koster), de pastorie en erachter het jeugdgebouw dat ook gebruikt wordt als vergaderruimte en momenteel ingezet wordt voor Oekraïense vluchtelingen. Ook komen er pachtinkomsten uit landbouwgronden in eigendom.

Emotionele waarde

Het is een mooie plek en een bijzondere zaalkerk uit de 15de eeuw met houten tongewelf. Het geheel wordt gekoesterd door de gelovigen en omwonenden. De begraafplaats is belangrijk en is een onderdeel van de familiegeschiedenis. De kerkbanken zijn in de 20ste eeuw vervangen door stoelen. De herenbank en de preekstoel dateren van de 18de eeuw.

Toekomstplannen en restricties

De uitdaging van het moment is: Hoe kun je meegaan met de tijd met een oud gebouw? De consistorie wordt nu als te klein ervaren en het jeugdgebouw staat op afstand. Er is maar één toilet en geen koffiekamer: graag daarom een bijgebouw. ‘Verder willen we het interieur flexibeler inrichten, zodat de ruimte ook geschikt wordt voor bijvoorbeeld discussieavonden.’

Gewenste ondersteuning

De gemeenschap is al een tijd in contact met de gemeente over het plaatsen van een bijgebouw op de parkeerplaats, los van de kerk. Volgens het bestemmingsplan mag dat, en de gemeente wil wel meewerken, maar ‘het loopt wel erg stroperig.’ Verder graag hulp bij verduurzaming van het onderhoud aan begraafplaats en terrein om en naar de kerk.

Kansen

- De opbrengsten van de kerkbalans blijven redelijk stabiel.
- De kerk is in goede staat. Begin jaren ‘70 is de kerk geheel gerestaureerd.
- Door het kerkgebouw en de begraafplaats meer open te stellen (ook voor niet-leden), zouden er meer opbrengsten binnen kunnen komen, die kunnen helpen het gebouw te onderhouden.
- Een andere bestuursvorm voor het kerkbeheer zou interessant kunnen zijn. Denk bijvoorbeeld aan Stichting Oude Groninger Kerken. ‘We ontvangen graag informatie hierover.’

Bedreigingen

- De geloofsgemeenschap vergrijst snel. Er zijn ook nog wel jonge gezinnen. Maar het is er duur wonen, dus het dorp trekt ook mensen die wat verder zijn in hun leven.
- Veel mensen zien fysieke veranderingen als een afbreuk aan het gebouw. Toch stonden er vroeger bijvoorbeeld ook extra gebouwen, bijvoorbeeld om paarden in te stallen. De ingrepen zijn noodzakelijk om de kerk functioneel te houden.
- Er zijn nog geen besluiten genomen over duurzaamheid qua energie transitie en onderhoud terreinen.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarde

Het kerkgebouw is onlosmakelijk verbonden met de plek en de directe omgeving. Het is zeer kenmerkend voor het dorp. Het interieur bevat onderdelen uit verschillende perioden.

Kansen vanuit Het Oversticht gezien

Gezamenlijk kijken naar de onderhoudsbehoefte van de kerk, de monumentale waarden en de wijze waarop het onderhoud passend vorm te geven is. Een gesprek met de gemeente over het multifunctioneel inzetten van de gebouwen, daarin ook De Schalle betrekken. Ook kijken naar beschermingsmogelijkheden van het complex, inclusief begraafplaats.

KERKENVISIE

Kruiskerk

Thorbeckelaan 73, Meppel

Meppel

Het Oversticht

OMSCHRIJVING

De kerk is in 1958 gebouwd als Gereformeerde Nieuwe Kerk en is in 1994 door de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt (GKv) gekocht. De GKv bezat eerder ook de Opstandingskerk, maar deze is inmiddels onderdeel van de St. Stephanusparochie. De deelgemeenten GKv Oost en GKv West zijn samen onder één dak verdergegaan in de Kruiskerk. De Kruiskerk is hiertoe verbouwd en uitgebreid (2007). Als gevolg hiervan is de emotionele waarde onder sommige leden minder, maar wel sterk groeiend: herinneringen worden opgebouwd. De kerk is graag een echte wijkkerk: een huis voor ontmoeting en gebed.

Ledenaantal	Actief belijdende leden	Aantal vrijwilligers	Beschermde status
1200	**500**	**Veel vrijwilligers**	**Ja (provinciaal)**

Overige gebouwen en gronden en gebruik

In de kerk zijn twee diensten op zondag, repeteren koren, komen gebedsgroepen samen, is er kerkelijk onderwijs, kunnen gemeentehuwelijken en -uitvaarten plaatsvinden, zijn er ’s avonds vergaderingen en komen gemeenteleden samen. De kerk wordt daarnaast verhuurd aan o.a. verenigingen, scholen, de bloedbank, Icare, Cosis, buurtzorg en het stembureau. Er zijn geen andere gebouwen of gronden.

Emotionele waarde

De emotionele band met het kerkgebouw is beperkt, omdat niet de hele geloofsgemeenschap er vanaf het begin kerkt. De band lijkt inmiddels wel te groeien.

Toekomstplannen en restricties

De kerk wil graag toegankelijk zijn. De dominee werkt vanuit de kerk. De koster is aangenomen op gastvrijheid. De deur staat open. Ze zijn ook een buurtcoalitie gestart en samen bezig een verbindingstuin aan te leggen om de biodiversiteit te vergroten. Verder wordt er gewerkt aan een kapel achter de grote deuren en het leggen van +/- 120 zonnepanelen op het platte dak (niet op het kerkdak).

Gewenste ondersteuning

1) Afstemming over het maaien rondom het gebouw. Dit in verband met het werk van de buurtcoalitie; de ingezaaide wilde bloemen zijn nu weggemaaid.
2) Om de tafel met welzijnsorganisaties (buurtgezinnen en stichting present), gemeente en de kerk, om af te stemmen wie wat doet. Let op: overheid soms lastig dat deze gefragmenteerd is.

Kansen

- Er zijn vrij veel kinderen betrokken (50-60). Voor de kinderen zijn aparte ruimtes (crèche).
- Er is aanwas vanuit andere kerkgenootschappen.
- Er is de wens om nog meer te betekenen voor de wijk. De kerk heeft de samenleving veel te bieden. Zij leveren ondersteuning voor mensen die het moeilijk hebben en niet in het zicht zijn bij andere organisaties of de gemeente.
-

Bedreigingen

- Corona heeft ervoor gezorgd dat mensen zichzelf de vraag stellen hoe zij hun geloof willen belijden. Mozaïek zet veel in op digitale kerkdiensten, vanuit ‘de basiliek’. Mensen kijken daar dan ook wel naar en komen dan minder naar de eredienst.
- Er is een veranderend commitment. Secularisering is de trend (hoogopgeleid, individualistisch). Veel jongeren trekken naar steden en verliezen daar het geloof.
- Voor nu nog voldoende inkomsten uit verhuur en van leden (VVB: vaste vrijwilligers bijdrage en zondagse collecte). Maar er is geen passief inkomen. Dat maakt het onzeker voor de toekomst.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarde

De kerk hoort bij de wijk, ze zijn tegelijk opgebouwd. Het vormt een opvallend samenhangend stedenbouwkundig geheel: het stratenpatroon sluit aan op de entrees van het kerkgebouw.

Kansen vanuit Het Oversticht gezien

Het groen inzetten voor biodiversiteit. Met de burgerlijke gemeente onderzoeken op welke manieren het een plek voor de buurt kan zijn.

KERKENVISIE

Grote- of Mariakerk

Hoofdstraat 52

Meppel

Het Oversticht

OMSCHRIJVING

PG Meppel had drie kerkgebouwen in beheer: twee in eigendom en één werd gehuurd. Door krimp van de gemeenschap is door een extern bureau een onderzoek gestart hoe om te gaan met de gebouwen. Als gevolg daarvan is besloten het gebouw dat gehuurd werd (het Erfdeel) niet meer te huren en om de Grote Kerk af te stoten. Na 15 oktober gaat de Grote Kerk op slot. Een onderzoek moet uitwijzen hoe de verkoop of exploitatie in de toekomst zal geschieden. De toren van de kerk is in eigendom van de gemeente.

Ledenaantal	Actief belijdende leden	Aantal vrijwilligers	Beschermde status
0	**0**	**0**	**Ja (rijksmonument)**

Overige gebouwen en gronden en gebruik

Op het moment is de stilteruimte nog geopend op donderdagochtend. Na de zomer gaat deze dicht. De geloofsgemeenschap verwacht dat dat weer tot ophef zal leiden. Incidenteel wordt het gebouw ook nog verhuurd voor huwelijksvoltrekkingen, uitvaarten en orgelconcerten. Per 15 oktober stopt dit. Er zijn geen bijgebouwen.

Emotionele waarde

De kerk heeft een hoge emotionele waarde, die wat betreft de geloofsgemeenschap zelf met name gevoeld wordt door 70'plussers. Ondanks een zorgvuldig proces, waarbij externen hebben geadviseerd, er een herinneringstafel is ingericht, en voorwerpen symbolisch zijn overgebracht, zijn er emoties gebleven, maar waardering voor de (vernieuwde) Oude Kerk groeit.

Toekomstplannen en restricties

De kerk wordt gesloten op 15 oktober. Op dit moment worden herbestemmingsmogelijkheden onderzocht door een Stichting. De Stichting is opgericht door mensen die zich willen inzetten voor het gebouw. De burgerlijke gemeente heeft voorwaarden gesteld, de kerkelijke gemeente niet. Over een half jaar brengt de Stichting een rapport uit. Aan de hand daarvan wordt een keuze gemaakt.

Gewenste ondersteuning

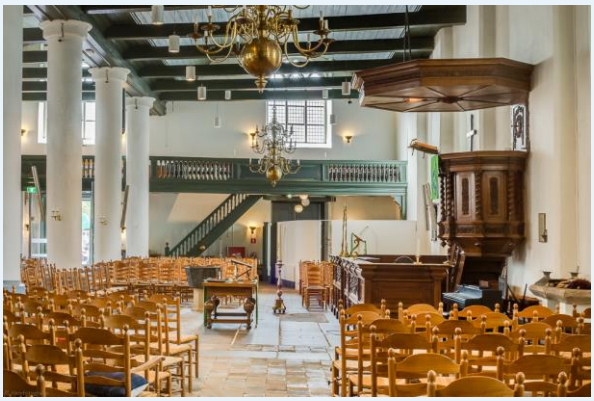
De burgerlijke gemeente heeft nooit financieel ondersteund. De geloofsgemeenschap voelt zich wel wat alleen staan in zorg voor het gebouw. Het gebouw is voor velen belangrijk, maar iedereen kijkt alleen naar investeringen vanuit PG Meppel en een passend gebruik door hen geïnitieerd. Vaak is er kritiek op de te nemen stappen, ondanks dat zij dat zo zorgvuldig mogelijk trachten te doen.

Kansen

- Er zijn mensen die zich bekommeren over de kerk en die een onderzoek uitvoeren naar een duurzame toekomst.
- Meppel is een levendige stad. De kerk heeft een centrale plek en vanuit veel straten is er uitzicht op de toren. Het gebouw leent zich voor een openbare functie.
-

Bedreigingen

- Er is een kans dat er geen haalbaar herontwikkelscenario gevonden wordt dat passend voelt voor de Stichting. In dat geval dreigt verkoop aan de hoogste bieder en ophef in de gemeenschap.
-

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarde

De kerk is zeer beeldbepalend voor de stad. Mensen verblijven graag rondom de kerk. De gotische hoofdbeuk van het gebouw dateert van 1422, later is een noordbeuk toegevoegd en een classicistisch front aan de oostzijde. Het interieur bevat o.a. een eiken preekstoel van 1696, een koperen doopboog van 1782, en een orgel in 1716 gebouwd door Jan Harmensz Camp, in 1722 voltooid door F.C. Schnitger.

Kansen vanuit Het Oversticht gezien

Het gebouw op deze plek leent zich uitermate goed voor één of meer openbare, maatschappelijke functies. Wellicht is deelgebruik door verschillende partijen aan te bevelen, kerkelijk en niet-kerkelijk, omdat het daarmee van zoveel mogelijk Meppelaars blijft/wordt, en omdat onderhoud en verduurzaming meer rendabel worden.

KERKENVISIE

De Samenstroom

Groenmarkt 4

Meppel

Het Oversticht

OMSCHRIJVING

PG Meppel heeft andere gebouwen uit gebruik genomen en besloten om in de Oude Kerk samen te blijven komen. Dit was het gebouw dat praktisch en financieel het meest efficiënt was. Onlangs hebben zij 2 miljoen euro geïnvesteerd om het gebouw te vernieuwen. Er is voorzien in een hernieuwde entree voor ontmoeting, een professionele keuken, een nieuwe vloer met vloerverwarming, een nieuw dak met zonnepanelen, een verbeterde akoestiek, een gedigitaliseerd orgel, beeld- en geluidvoorzieningen, nieuw schilderwerk en van een schenking van 120.000 euro is de kelder aangepakt. Een maand terug is de officiële opening geweest. PG Meppel wordt graag gezien als een open gemeente, waar ontmoeten centraal staat. Het gebouw is flexibel en multifunctioneel inzetbaar.

Ledenaantal	Actief belijdende leden	Aantal vrijwilligers	Beschermde status
2500	**+/- 250**	**120**	**Ja (provinciaal), complex met pastorie**

Overige gebouwen en gronden en gebruik

Naast de kerk is er ook de vm. pastorie (nr 2) en het ‘zalencentrum’ (nr 6). De kerk wordt gebruikt voor de dienst en koffiedrinken achteraf, maar is ook beschikbaar voor verhuur. Ook het zalencentrum is beschikbaar voor verhuur aan eigen leden en aan derden. De pastorie wordt binnenkort verkocht. Voor de Grote Kerk is een onderzoek gaande.

Emotionele waarde

Na de fusie werd er om en om gekerkt in de twee kerken. Geloofsleden hadden toen een voorkeur voor het gebouw waar zij altijd al kwamen. De mensen die verbonden waren aan deze kerk zijn heel blij met de verbouwing. De mensen die voorheen in de Grote Kerk kwamen, accepteren dit gebouw steeds meer als fijn gebouw.

Toekomstplannen en restricties

Er zijn plannen om de vm. pastorie te verkopen. De bestemming moet nog aangepast worden naar een woonbestemming. Verder komt er nog een stalen hek voor het gebouw, omdat er in het weekend overlast is. De kerk is gereed en mag verhuurd worden. Liever geen horeca verhuur om concurrentie met het plein te voorkomen.

Gewenste ondersteuning

Niet in het bijzonder. Aandacht voor en medewerking met de toekomstplannen van de Grote Kerk.

Kansen

- Het gebouw is volledig vernieuwd. Veel vrijwilligers hebben zich bijzonder betrokken getoond bij de verbouwing.
- Het gebouw is nu nog breder inzetbaar voor (commerciële) verhuur. Het theater heeft al interesse getoond.
- De vernieuwing heeft tot veel enthousiasme geleid binnen en buiten de gemeenschap. Er zijn al nieuwe ontmoetingsdagen opgestart en veel nieuwe mensen komen een kijkje nemen.

Bedreigingen

- De businesscase draait op de kerkbalans (commerciële verhuur is niet noodzakelijk voor het exploitatiemodel). Het ledenaantal en de geefbereidheid zijn daarmee erg belangrijk. Geruime tijd daalde het ledenaantal met 4% per jaar. Op het moment is dat stabiel. Er is wel een grote groep leden die tussen de 70 en 100 jaar oud zijn. Een verdere krimp is daarmee denkbaar.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarde

De oude gevels van de kerk en voormalige pastorie voegen zich relatief onopvallend in het stratenpatroon, voor de recente uitbreiding is een ruimtelijke uitsparing vrijgehouden.

Kansen vanuit Het Oversticht gezien

Aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit van de buitenruimte. Denk aan nog meer vergroening, een vriendelijk laag hekje en zo mogelijk stoelen of bankjes.

KERKENVISIE

Stephanuskerk

Comm. de Vos van Steenwijklaan

Meppel

Het Oversticht

OMSCHRIJVING

Voorheen behoorde de Stephanuskerk tot de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt. Inmiddels is het ongeveer 14 jaar in eigendom van de RK parochie Heilige Drie-eenheid. Tot 6 jaar geleden had Meppel een zelfstandige parochie, inmiddels zijn de parochies in Meppel, Hoogeveen en Beilen samengegaan. Dat heeft geleid tot sturing, duidelijkheid, uniformiteit en kostenbesparing. Ze werken samen op het gebied van diensten en gebouwen en vrijwilligers kunnen zich nu meer richten op hun enthousiasme in plaats van regelzaken.

5Ledenaantal	Actief belijdende leden	Aantal vrijwilligers	Beschermde status
900	**70-90 (ruimte voor 350)**	**50-70**	**Nee**

Overige gebouwen en gronden en gebruik

De kerk wordt gebruikt voor de wekelijkse kerkdienst, voor de Katholieke Bond voor Ouderen, de koren en als vergaderruimte. Achter de kerk ligt parkeergelegenheid. Vier parkeerplaatsen zijn verhuurd aan de orthodontie praktijk. De begraafplaats in Hesselingen behoort ook tot het eigendom.

Emotionele waarde

De gevoelswaarde voor parochianen is enorm groot. De gemeenschap kerkt er nu +/- 14 jaar en het gebouw heeft vorm gekregen en is onderhouden door de inzet van vrijwilligers. Elementen van de kerk die op de Grote Oever stond zijn meegenomen. De verwachting is dat het gebouw voor omwonenden niet zo'n hoge gevoelswaarde heeft.

Toekomstplannen en restricties

De parochie werkt aan een langer termijnplan voor de gebouwen. Eind van het jaar wordt een voorstel verwacht. Daaruit moet blijken of het nodig is een gebouw af te stoten. Voor de kerk in Meppel worden desalniettemin de komende 10 jaren nog geen veranderingen verwacht. De onderhoudsplannen zijn opgesteld door Stichting Groninger Kerken.

Gewenste ondersteuning

Over een jaar hoopt de geloofsgemeenschap meer verbinding te hebben met de burgerlijke gemeente over waar zij van betekenis kunnen zijn voor mensen. Mensen met financiële nood weten de kerk te vinden, maar de kerk heeft de mensen in geestelijke nood niet in beeld, en de burgerlijke gemeente de kerken niet. Welke rol kan de kerk vervullen in de behoefte van de samenleving?

Kansen

- Er is nog genoeg mankracht.
- De voorzaal wordt vergroot en dat geeft meer mogelijkheden voor samenkomst. De kerk staat open voor medegebruik en voor passend nevengebruik (zoals verenigingen).
- Eén zijde van het dak is geschikt voor zonnepanelen.
- Het bisdom in Groningen/Friesland geeft mogelijkheden.

Bedreigingen

- Vergrijzing.
- Financieel al een aantal jaren in de min.
- Indien er een gebouw afgestoten wordt, dan is de verwachting parochianen te verliezen. De plaatsen liggen ver uit elkaar.
- Het onderhoud van de begraafplaats is een zorg voor de toekomst.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarde

Het gebouw oogt functioneel en (stedenbouwkundig) eenvoudig ingepast in de wijk. Interessant is dat het is gebouwd voor de ene kerk, maar zich nu goed leent voor de andere.

Kansen vanuit Het Oversticht gezien

De kerk leent zich door zijn inbedding in de wijk en uitstraling waarschijnlijk goed voor medegebruik en nevenfuncties. Mogelijkheden voor verduurzaming, vergroening en meer natuurinclusiviteit - van zowel het gebouw als de directe omgeving - zijn het onderzoeken waard. Met de burgerlijke gemeente onderzoeken op welke manieren het een plek voor de buurt kan zijn.

KERKENVISIE

Vrije Evangelische Gemeente

Julianastraat 32

Meppel

Het Oversticht

OMSCHRIJVING

De Vrije Evangelische Gemeente bestaat sinds de Tweede Wereldoorlog. Het is een lokaal zelfstandige gemeente. Er is wel een landelijke bond, maar die fungeert meer als platform voor ontmoeting. In Meppel gaat het om een kleine gemeenschap, waartoe veel gepensioneerde schippers behoren, vooral ouderen, er zijn geen kinderen meer. Het aantrekken van jongeren is ook niet langer de hoop of intentie. De gemeenschap organiseert veel voor ouderen en werkt samen met 8 andere kerken in Meppel via 'Missie in Meppel'.

Ledenaantal	Actief belijdende leden	Aantal vrijwilligers	Beschermde status
60-65	**35-45 (ruimte voor 100-120)**	**35-45**	**Nee**

Overige gebouwen en gronden en gebruik

De kerk wordt gebruikt voor de dienst, voor gemeenschaps-activiteiten (koffiedrinken, avondmaal, zingen in de kerk, kerk café) en incidenteel verhuurd. De bijzaal wordt gebruikt voor gespreks- en gebedskringen, vergaderingen en ouderenmiddagen. Ernaast staat een kosterswoning, deze wordt verhuurd. De kerk organiseert 2 x per jaar een buitendienst in het Wilhelminapark.

Emotionele waarde

Jaren geleden is er een man geweest die zei: we moeten alles verkopen en op een andere plek gaan zitten. Dat werd toen als een gek idee gezien, maar kan de voorganger nu eigenlijk wel goed begrijpen vanwege de locatie (uit het zicht en parkeerproblemen). De gemeenschap is meer gehecht aan elkaar en de tradities, dan aan het gebouw: maar toch is het een knus gebouw, met goede contacten eromheen.

Toekomstplannen en restricties

Onlangs zijn er 4 avonden georganiseerd met als thema toekomstperspectief. Aan elke sessie hebben tussen de 20 en 30 mensen deelgenomen. Er zijn 3 concrete voornemens uit gekomen, we willen: 1) elke eerste zondag van de maand aan tafeltjes in de kerk, andere instrumenten toevoegen, 2) aan de buitenkant zichtbaarder maken dat we een kerk zijn en 3) hobby middagen organiseren.

Gewenste ondersteuning

De burgemeester komt op de kerstavondviering in het park (600-800 pp), dat wordt gewaardeerd. De ondersteuning bij de parkdiensten en de Oekraïne actie in de Grote Kerk wordt als erg goed ervaren. Er zijn toen 4 vlaggen geplaatst op de toren en de klokken konden geluid worden. Er is een (financiële) roep vanuit Missie in Meppel naar de burgerlijke gemeente voor de toekomst van de Grote Kerk.

Kansen

- De geloofsgemeenschap staat open voor verhuur van het gebouw. Dat draagt bij aan financiering en aan de kernwaarde om dienstbaar te willen zijn aan de samenleving.
- Er is geen achterstallig onderhoud. De toiletgroep is 2 jaar geleden vernieuwd. En de keuken is goed.
- Er worden veel activiteiten ontplooid. Zing-In, kerkcafé (binnenkort frequenter), samen eten kan, …

Bedreigingen

- Het gebouw staat niet op een zichtlocatie, als dat wel zo was, zouden we misschien een andere gemeente geworden zijn.
- Bezoekers moeten soms 5 minuten lopen van de parkeerplaats naar het gebouw, voor ouderen een belemmering voor bezoek.
- Er zijn afgelopen 2 jaar relatief veel mensen overleden, dat heeft iets met de vitaliteit van de gemeenschap gedaan.
- Wens is: verduurzamen, maar er zijn geen financiële middelen.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorische waarde

Het gebouw is gebouwd als kerkgebouw Hersteld Apostolische Gemeente in 1924 en is sinds circa 1956 in gebruik als kerk van de Vrije Evangelische Gemeente. De vooroorlogse architectuur, enigszins in stijl Amsterdamse School, maakt het een gebouw met historisch-architectonische waarde. Er is geen bijbehorende buitenruimte. Het gebouw staat in een woonwijk, nabij een tennisbaan en school.

Kansen vanuit Het Oversticht gezien

Wij ondersteunen het idee om meer activiteiten aan te bieden en de zichtbaarheid van het kerk-zijn, de activiteiten en mogelijkheid tot verhuur te vergroten.